

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

**Srovnávání vlastností pohádkových hrdinů
u dvou odlišných kulturních oblastí**

Bakalářská práce

Autor: Jana Ledvinová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Otto Čačka

Jihlava 2011

Anotace

LEDVINOVÁ, Jana: Srovnání vlastností pohádkových hrdinů u dvou odlišných kulturních oblastí. Vysoká škola polytechnická Jihlava, katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce: Doc. PhDr. Otto Čáčka. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2011. 67 stran.

Teoretická část je rozdělena na dvě části, na všeobecnou a speciální. Ve všeobecné je popsán charakter osobnosti, jeho typy a vlivy, jež ho ovlivňují. Vše je bráno obecně. Dále vysvětluji pojmy postoje a hodnoty. V postojích se zabývám i teoriemi formování postojů a činitelů, které jej formují. Teoretická část speciální se již zaměřuje blíže problematice práce. Věnuji se zde kultuře, imaginaci a její funkci a pohádkám. Popisuji jejich funkce a výchovné dopady. Vidím zde i značnou souvislost mezi pohádkami a kulturou, jako jedním z jejich projevů. Pro praktickou část jsem zvolila srovnávání vlastností pohádkových hrdinů jako vzorů adaptačních mechanismů u dvou odlišných kulturních oblastí. Zjišťuji, jaké odlišné etické ideály jsou v pohádkách různých kultur obsaženy. Pro srovnávání jsem vybrala pohádky české a japonské.

Klíčová slova

Charakter. Postoje. Hodnoty. Kultura. Psychologie kultury. Imaginace. Funkce imaginace. Pohádky. Vztah pohádky a kultury.

Annotation

LEDVINOVÁ, Jana: Comparision of attributes of fairy-taleish heroes in two different culture areas. The university of Polytechnology Jihlava, cathedra of tourism. Master of the work: Doc. PhDr. Otto Čáčka. Degree of technical qualification: bachelor. Jihlava 2011. 67 pages.

The theoretical part is divided into two parts, the general part and the specialized part. The General part describes the character of the personality, it's types and influences influenting it. Everything is taken in general. Furthermore I explain the terms of attitudes and values. In the attitude part I even put mind to theories of forming attitudes and factors forming them. The specialized theoretical part is pointed closer to the problematics of the work. I put mind to culture, imagination and it's function, and to the fairy-tales. I describe it's functions and educational impacts. I can even see here a very remarkable connection between fairy-tales and

culture as one of their denotations. For the practical part, I chose the comparison of attributes of the fairy-taleish heroes as models of adaptation mechanisms in two different culture areas. I'm finding out, which different ethical ideals are included in fairy-tales of different cultures. I chose the Czech and Japanese fairy-tales for the comparison.

Key words

Character. Attitudes. Values. Culture. Culture psychology. Imagination. Functions of imagination. Fairy-tales. Relationship of fairy-tales and culture.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ .

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do její skutečné výše), z výdělků dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 16. května 2011

.....

Podpis

„Pohádka je, co dávno kdysi bývalo a dnes ze sna visí jak motouzek a zbytek pout, jež lze a nelze rozetnout. A třeba i čas jinak káže ten, kdo je moudrý, nerozváže provázek, jenž nás s dětstvím spíná a stará pouta neroztíná.“ (Jan Skácel)

Předmluva

Dlouho jsem přemýšlela, jaké téma si vybrat na závěr mého studia. Spousta spolužáků si vybrala tvorbu zájezdů nebo propagaci cestovního ruchu např. ve svém městě. Mě lákalo zkusit něco nového, co na této škole zatím ještě nikdo nedělal. Velmi mě bavila ve škole psychologie, proto jsem si řekla, že bych mohla zkusit zabrousit do těchto končin. Také mě již delší dobu fascinuje Japonsko a jeho kultura. Při jedné z prvních konzultací u mého vedoucího práce Doc. PhDr. Otto Čačky jsme zabrousili do světa pohádek a námět pro práci byl téměř na světě. Pohádky, kdo by je neznal a neměl rád? Kdo si z nich neodnes jednu z prvních ponaučení do života? Spojením psychologie, odlišné kultury a pohádek dalo vzniknout mému tématu: Srovnání vlastností pohádkových hrdinů u dvou odlišných kulturních oblastí.

Myslím, že pro práci v cestovním ruchu bude časem stále více potřeba znalostí z oboru psychologie, hlavně psychologie kultury. Klienti cestovních kanceláří ale i turisté, kteří vycestují sami, budou stále náročnější.

Moje poznatky by mohly pomoci cestovním kancelářím, průvodcům v cestovním ruchu, ale i samotným cestovatelům do destinace Japonsko. Pomohou nahlédnout „pod pokličku“ této krásné a zajímavé kultury. Práce by měla vést k pochopení a poukázat, že kultura nejsou jen stavby, artefakty ale hlavně lidé. Tématem pohádek a kultury se již zabývalo pár autorů např. Čačka, který srovnával pohádky mongolské a Zobačová, která pojednávala o pohádkách Dálného východu. Nikdo z nich, ale nesrovnával přímo pohádky české a japonské, a pokud ano, tak je nikde nepublikoval.

Teorii jsme čerpala hlavně z knih mého vedoucího práce, pana Doc. PhDr. Otto Čačky a další odborné literatury týkající se psychologie osobnosti, imaginace, kulturní a sociální antropologie, Japonska.

Tímto bych chtěla panu Doc. PhDr. Otto Čačkovi velice poděkovat, za pomoc, kterou mi vždy s ochotou poskytoval, cenné rady a připomínky k práci a za její odborné vedení. Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, za trpělivost a podporu při studiu a psaní bakalářské práce.

Obsah

Anotace.....	3
Klíčová slova.....	3
Annotation.....	3
Key words	4
Prohlášení.....	5
Předmluva.....	7
Úvod.....	11
1 Teoretická část - všeobecná.....	12
1.1 Charakter	12
1.1.1 Typy charakteru.....	12
1.1.2 Vlivy působící na charakter.....	13
1.2 Postoje	15
1.2.1 Teorie formování postojů	15
1.2.2 Činitelé ovlivňující tvorbu postojů.....	16
1.3 Hodnoty	17
2 Teoretická část - speciální	19
2.1 Kultura.....	19
2.1.1 Kultura jako vědní obor.....	20
2.1.2 Vlivy usměrňující kulturu	21
2.2 Imaginace.....	23
2.2.1 Imaginace – historie a současnost	24
2.2.2 Funkce imaginace.....	25
2.3 Pohádky	28
2.3.1 Výchovný funkce pohádky.....	29
2.3.2 Pohádka a kultura	29
3 Praktická část.....	31
3.1 Plán výzkumu	31
3.2 Výzkum	32
3.2.1 a) Vztah k sobě.....	32
3.2.2 b) Vztah k lidem.....	34
3.2.3 c) Vztah k práci	37
3.2.4 d) Další charakterové vlastnosti, které se projevují ve volném jednání.....	39

3.2.5	e) Systém hodnot	41
3.3	Pohádky	43
3.3.1	České pohádky	43
3.3.2	Japonské pohádky	51
3.4	Vyhodnocení pořadí výskytu charakterových vlastností	58
3.5	Etický ideál české a japonské kultury	60
3.5.1	Ideály	60
3.5.2	Další srovnávání	61
4	Diskuse	63
5	Závěr	65
6	Zdroje	66

Úvod

Hlavním tématem této práce srovnání národních, lidových pohádek dvou odlišných kultur. Chci zjistit, jaký etický ideál je předkládán lidem určitého etnika. Pro toto porovnání jsem si vybrala japonské a české pohádky. České pohádky, které pramení ve slovanských, jsem si vybrala, protože jsem na nich vyrůstala a jsou mi tím blízké. Japonské pohádky jsem zvolila, kvůli zaujetí pro Japonsko a jeho kulturu. Myslím, že je opravdu jedinečná a úplně odlišná než naše. Svoji práci bych chtěla přiblížit turistovi, ale i průvodcům v cestovním ruchu, jež si zvolí tuto destinaci, způsob myšlení a chování místních obyvatel.

Teoretickou část rozdělují na dvě části – všeobecnou a speciální. V první části chci vysvětlit základní nezbytné termíny, jako jsou hodnoty, postoje, charakter. Měly by nám trochu přiblížit duševní dění osobnosti. V druhé části práce se budu věnovat imaginaci, popíšu také její funkce. Dále se chci v této části více specializovat na problematiku pohádek a její souvislosti s kulturou a také jejími výchovnými účinky. Chtěla bych se také zmínit o určitých vlivech, jež se podílejí a ovlivňují jedinečnost dané země. Vlivů je nepřeberné množství, proto se zaměřím pouze na některé – filozofie, náboženství a stručně připomenu japonskou historii.

V praktické části se budu věnovat samotnému výzkumu. Vyberu 20 českých a 20 japonských pohádek, které budu srovnávat. Poznatky si budu zapisovat do tabulky s charakterovými vlastnostmi, ty vytřídím ještě na kladné a záporné. Vlastnosti budu dále členit podle vztahu osobnosti k okolnímu světu (vztah k lidem, vztah k sobě, systém hodnot, vztah k práci, ostatní charakterové vlastnosti). Srovnám výsledky a budu se snažit o vysvětlení rozdílů a nástin etických ideálů země.

1 Teoretická část - všeobecná

1.1 Charakter

Charakter je velmi důležitou součástí každé osobnosti. Bývá výsledkem mnoha činitelů (např. okolní prostředí, vzdělání, zkušenosti atd.) a jeho utváření a formování probíhá celý život, ale nejvíce v dětství, poté se stává čím dál více stabilnější. Charakter ukazuje, jak člověk individuálně jedná s lidmi, sám se sebou, jakým způsobem dosahuje svých cílů, jak řeší problémy, představuje postoje jedince, morální zásady. Individuální zvláštnosti jedince se projevují v osobnostních rysech a vlastnostech charakteru.

„Charakter je možno chápat v širším/psychologickém/ a užším /etickém/ pojetí. V širším pojetí je nutno pod pojmem charakter vidět souhrn význačných rysů osobnosti, které tvoří určitou jednotu a mají vliv na způsob myšlení, city a na veškerou činnost člověka. Patří sem tedy kladné i záporné povahové vlastnosti, určující po obsahové stránce naše chování. V užším slova smyslu lze chápat charakter jako psychické složení člověka, jež je určováno rysy zaměřenosti a projevuje se v rysech vůle.“ (Tichá, 1977).

1.1.1 Typy charakteru

Typy charakteru nejsou přesně vymezeny a různé pokusy o typologii nedošly zatím obecného uznání. Čačka (2002) uvádí jako příklad jednu ze současných teorií charakteru G. Jungové.

G. Jungová (1989) shledává podstatu charakteru v individuálně osobitých vlastnostech člověka, určujících typické znaky osobitosti, projevující se ve zvláštnostech myšlení, citění i chování. Dle tohoto přístupu rozlišila typy chování:

- bezprostřední typ (archaický) – člověk převážně věcný, důsledný, pilný, spolehlivý, relativně spravedlivý, spolehlivý a se smyslem pro pořádek,
- sociální typ (emotivní) – mírumilovný, snášenlivý, soucitný se smyslem pro dobro, spoléhající reciprocitu vzájemné pomoci,
- soběstačný typ (dynamický) – nebojí se riskovat, iniciativní, individualista, ale i tolerantní, flexibilně přijímá pokrok,

- hloubavý, přemítavý (kontemplativní – je považován za nejzralejší; samostatné myšlení a hodnocení, hledá pravdu a důvěřuje vlastní intuici.

Je také možná převaha i dvou i několika typů, nemusí být charakter zaměřen jen jedním směrem. Může se však i orientovat pouze na jeden typ chování. To vše záleží i na vlivech působících a utvářejících charakter.

1.1.2 Vlivy působící na charakter

S charakterem se člověk nerodí, utváří se, zhodnocuje. Toto formování je však ovlivněno mnoha faktory vnitřními (temperamentem, emocionalitou ...) i vnějšími (sociální vlivy, rodina ...).

Mezi vnitřní vlivy ovlivňující charakter a jeho projevy, bychom mohli zařadit i ostatní stránky osobnosti:

- temperament – ovlivňuje intenzitu projevů a z části způsob vyjádření charakteru, týká se pouze citové vzrušivosti,
- intelekt – „Patří ke schopnostem člověka, vytváří se vlivem výchovy. Schopnosti jsou individuální zvláštnosti, jsou podmínkou úspěšného vykonávání činností.“ „Myšlenkové procesy a ostatní projevy intelektu působí na rysy charakteru“ (Zobačová, 1976).
- imaginace – fantazie, jako výtvar imaginativních činností je také velmi důležitou složkou osobnosti, která může ovlivnit charakter a sama je jím také velmi ovlivněna. „Charakter je velmi těsně spjat s fantazií. Charakter se projevuje v zaměřenosti člověka, která závisí na plánech, názorech do budoucnosti, představách, snění; právě na tom, co podporuje činnost člověka. Obsah fantazie závisí na charakteru a zobrazuje jej. Ve fantazii se projevují potřeby člověka, vztah k okolí, životní zaměření a tyto elementy dokreslují psychickou povahu“ (Zobačová, 1976):
- dědičnost – Zobačová (1976) uvádí, že v každém člověku existují jisté anatomicko-fyziologické vloh, které podporují vývojové možnosti. Už v dětském věku, se projevují individuální rozdíly, které podle této autorky nelze jinak vysvětlit než zděděním určitých vloh.

Činitelé vnější mohou být:

- sociální prostředí – je všechno, co vytváří společenský řád a klade požadavky na lidskou činnost. Tvoří ho společenské a pracovní vztahy, způsob života, kultura. Sociální prostředí stále působí na lidský charakter i v průběhu celého života. Nejblíže sociální prostředí člověka tvoří rodina, přátelé, pracovní kolektiv, spolužáci.
- kultura – patří do sociálního prostředí, ale je velmi důležitá, proto se ještě o ní ještě zmíním. Předkládá společenské normy a postoje, způsob života, hodnoty daného etnika. Žije-li člověk v té či oné kultuře, je jí ovlivněn, aniž by si to musel uvědomovat.
- rodina a škola – rodina je první okolí, kde dítě přichází do styku s etickými hodnotami, morálními zásadami. Fungující rodina podporuje vývoj dítěte jako osobnosti. Její členové, hlavně rodiče, se snaží být příkladem, autoritou. Pomáhají, podporují dítě rozvíjet jeho individuální charakterové vlastnosti, rysy osobnosti, schopnosti, dovednosti. Škola je dalším usměrňujícím činitelem, dává nadhled, utváří se zde další společenské vazby. Rozvíjí se zde intelekt, získávají se zde další zkušenosti (i společenské).
- výchova – výchova ovlivňuje charakter v období dětství a dospívání. Už od raného věku působí na lidskou osobnost a utváření charakteru výchovné vlivy. V období předškolního věku se utvářejí a vyvíjejí první charakterové rysy, které se projevují v prvních vztazích s okolním prostředím a lidmi (např. přátelství). V období mladšího školního věku (tj. do 11 let) se prohlubují a přetvářejí rysy dětského charakteru. Puberta (13-15 let) je asi nejtěžším obdobím ve výchovném procesu. Dítě prodělává spoustu změn. Obrovský vliv mají zde hormonální změny. Relativně ustálenější názory se opět mění. Vnímání okolí je také ovlivněno. Dítě začíná dospívat. Začíná si utvářet vlastní názory a snaží se rozhodovat samostatně. Ne vždy však bývají rozhodnutí správná, chybí mu zkušenosti. Podléhá často vlivu okolí a svých vrstevníků, pokud mu chybí dostatečná sebedůvěra či nechce „odbočovat“, aby „zapadlo“ do kolektivu. V období adolescence (16-22 let) se charakter relativně stabilizuje. Charakter člověka se dále utváří a formuje spíše vlastní autokultivací a seberealizací a „společenskou praxí“.

„Charakterové rysy osobnosti se utvářejí životem a v jeho průběhu se také často mění a stabilizují. I vzhledem k těmto změnám je však to, jakým se charakter během určité doby stává, podmíněno jeho dřívější podobou. Při všech změnách, ke kterým v charakteru dochází v průběhu jeho vývoje, se však stále zachovává určitá jednota jeho základních a nejobecnějších rysů. Výjimku tvoří pouze mimořádné životní okolnosti, jež často v charakteru vyvolávají radikální změny. Existují i případy, kdy zůstává charakter během celého života stejný a pouze se dále vypracovává jeho obecná podoba, která se projevila již v útlém mládí.“ (Tichá, 1977).

1.2 Postoje

„Obecněji dnes představuje postoj získanou a relativně ustálenou komplexní tendenci k myšlení, citové i akční odezvě na určité objekty, osoby, sociální skupiny, problémy, situace či hodnoty.“ (Čačka, 2002)

Postoje lze tedy chápat jako určité reakce, přístup k situacím, lidem, myšlenkám, věcem atd. Je to pro mozek určité zrychlení k výzvě chování, cítění na určitý podnět. Je tedy jednou ze základních součástí charakteru.

Formulace postojů probíhá hlavně v dětství. Osobnost se vyvíjí a setkává se danými normami chování v přirozených životních situacích. Pod vlivem těchto situací si utváří a přebírá dané postoje, jež jsou pro určitou společnost přijatelné. Tyto postoje jsou do značné míry usměrňovány výchovou. Ta obsahuje zkušenosti a obecně přijímaná stanoviska, tradiční kulturně-historická stanoviska oblasti a daného etnika.

1.2.1 Teorie formování postojů

G. W. Allport již v roce 1935 popsal některé mechanismy utváření postojů:

- proces integrace – kdy se zkušenosti jedince s jednotlivými objekty spojují a sjednocují v jeden postoj,
- proces diferenciacce – kdy se původně difuzní postoj dalšími zkušenostmi vymezuje a obohacuje,
- existuje i jednorázový vznik postoje v důsledku jediné traumatizující zkušenosti,
- i pouhou imitací si lze osvojit postoj. (Čačka, 2002)

Postoje jsou pak relativně stabilní, obecné orientace. Mění-li se, přehodnotí se i myšlení a jednání osobnosti. Je však těžké tyto postoje měnit neboť je tato změna spojena s novým rozdělením pro něho významných skutečností.

„V základech postojů najdeme vždy určité potřeby. Vznik postoje tedy předpokládá jistou situaci, do které se subjekt dostává a současně přijímá úkoly, které v ní vznikají. Jinými slovy můžeme říci, že postoj závisí na určitém rozdělení toho, co má pro jedince subjektivní význam“ (Tichá, 1977).

Vyjádření postoje je pak dáváno najevo chováním, přesvědčením, utvořeným názorem, míněním a předsudky. Mínění jsou uvědomělé slovní reakce na nastalou situaci, jsou tedy projevem verbálním projevem postoje.

Vliv na formování postojů má zajisté podíl věk a zkušenosti. Životní etapy, kterými člověk prochází, jsou spojeny s postoji. V dětství jsou postoje spíše přebírány od autorit, rodičů, dospělých, ale i z pohádek, jež mají také výchovnou funkci. Na začátku puberty, jsou postoje ovlivňovány vrstevníky a společenskými skupinami v okolí, jež přijímají určitá stanoviska. Lze však vnímat už prvotní samostatné uvažování a hodnocení. Do období dospělosti vstupuje člověk s prvními zkušenostmi a vlastními názory, které se však ještě mohou během dospělosti měnit. Nebývají to však už tak převratné změny jako v pubescentním období.

Pro projevy jednání je důležitá také vyspělost východisek vnitřních řídicích mechanismů subjektu. Ta je dána individuálním a obecným zdokonalováním či sebezdokonalováním. Vyspělost východisek se ukazuje ve výrazech jednání. „Lidé s nezralým společenským citem pak reagují výlučně na situaci a nepocítují žádný rozpor svého jednání s nějakými sociálními aspekty, které u nich nejsou nijak pevně zformované. Avšak i v případě, že zformované jsou, může dojít za určitých okolností např. silnou frustrací základních či abstraktních východisek jednání, k dočasné regresi projevů osobnosti.“ (Čačka, 2002).

1.2.2 Činitele ovlivňující tvorbu postojů

Dle Tiché můžeme rozdělit činitele ovlivňující tvorbu postojů na vnitřní a vnější. Mezi činitele vnitřní patří osobnost jedince se svými zájmy, charakterem, temperamentem, potřebami a jejich uspokojování. Činitele vnější mohou být ale mnohem rozmanitější. Zahrnuje faktory přírodní a společenské, jež člověka obklopují např. rodina, škola aj.

Jako jeden z nejdůležitějších činitelů ovlivňující a utvářející postoje je kultura daného národa. Kultura je pro každé etnikum výjimečná a osobitá. Jeho důležitou složkou je umění a folklór, zvyky a tradice. Součástí kultury jsou tedy lidové, národní pohádky, utvářející prvotní složky charakteru.

1.3 Hodnoty

Z hlediska vrstev duševního dění podle Čačky (2002) lze člověka brát v první rovině jako „homeostatický systém, druhá rovina jako by hledala cesty ve spojitosti na tradice, přizpůsobení se převažujícím či dominantním názorům, požadavkům, normám skupiny či společnosti, v níž člověk žije. Třetí rovina se pak zaměřuje hlavně na sebeinterpretaci a seberealizaci, nicméně se ukazuje, že člověk potřebuje pro naplnění svého smyslu bytí i čtvrtou rovinu. Čtvrtá rovina „motivačního kvaziprostoru“ subjektu se zakládá v potencialitě vymezené osobními hodnotami uspořádanými v individuální hierarchické struktuře hodnotového vědomí, které pak do jisté míry relativně pevně spoluurčují životní způsob vlastního tvůrce a nositele. (Čačka dle Pardela 1975, 2002). Maslow pojímal hodnoty, jako určité vize dokonalého života, jsou „něčím, pro co má cenu žít“. Uspokojení takových hodnot přináší nejvyšší radost a štěstí. (Čačka, 2002).

Hodnoty jsou jakási zobecnělá snahová zaměření osobnosti, která se opírají o ideje, normy a zkušenosti. Bývají utvářeny subjektivně. Každý jedinec si vytváří pomyslný „žebříček“ důležitosti významů pro něj samotného.

Pojetí hodnoty je velmi rozmanité. Hodnota z hlediska ekonomického, sociologického, psychologického nebo filozofického bude mít pokaždé jiný význam. Vždy to však bude něco cenného, významného, důležitého.

Hodnoty jsou součástí nejvyšších řídicích složek mechanismů osobnosti. Ve svém celku vykazují přirozené sklony k relativní stabilitě uspořádání do hierarchické struktury, tedy tzv. hodnotového vědomí. Hodnoty zralé osobnosti nevznikají pouze pasivním přijetím zkušeností do psychiky společensky přijímaných přístupů, nýbrž u zralé osobnosti jsou voleny a přijímány vlastním aktivním zhodnocením subjektu, který je posuzuje z širšího hlediska jejich vlivu a působení.

Hodnotové vědomí získává během svého formování v životě, ve vývoji stále vyšší osobitost. Odráží se v něm reakce okolí a subjektu. Zraje. „Obecná poloha, adekvátnost i zralost

uspořádání struktury hodnotového vědomí osobnosti se pak promítá do permanentního procesu „hodnotícího vědomí“, majícího podobu stálého vnitřního komentáře. Jedná se o proces, „který vyrůstá z bazálních sebezáchovných a seberealizačních tendencí, podmíněný“:

- a) osobnostními vlastnostmi jedince,
- b) výchovou a v širším smyslu vnějšími sociálně-kulturními vlivy, včetně tradic,
- c) aktuálními prožitky individua.

Specificky lidská prožitková struktura hodnotového vědomí tak umožňuje člověku zaujmout vůči objektu i vůči sobě charakteristický subjektivní vztah, jehož podstatou a smyslem není postižení objektu v jeho objektivně daných vlastnostech, nýbrž v jeho významu (smyslu) pro individuum.“ (Čačka dle J. Viewegha 1976, 2002).

Velmi úzce jsou spojeny hodnoty s potřebami, motivací, postoji, zájmy a ideály. Nelze je však brát jako jeden pojem. Jsou jakousi jejich součástí.

Významným pramenem pro utváření hodnot a ideálů jsou především vlastní aktivně zhodnocené osobní zkušenosti vedoucí k autokultivaci subjektu. Dle Hunnequina by zralý člověk neměl být pouhým „otiskem“ prostředí, ale spíše jeho spolutvůrcem.

„Stejně jako je nezbytné přiléhavými cestami rozvíjet projevy racionálně-praktické, vyžaduje i rozvoj eticko-humanistických hledisek osobnosti zabezpečení přístupu k adekvátním kultivačním i autokultivačním prostředkům. Vedle přímé sociální determinace a vlastní aktivity subjektu spolupůsobí tedy při formování hodnot také nejrozumnější, ať záměrně či bezděčně aplikované, na vědomí, ale i spíše podvědomě působící, kultivační faktory. Již v nejranějších fázích vývoje jsou např. dětmi intenzivně prožívány pohádky, později pak dramatizace, literatura, výtvarné umění, architektura, a další víceméně nepřímí nositelé určitého hodnotového poselství dané kulturní oblasti či dobové atmosféry. Zobecnitelným projevem, nositelem a komunikátorem hodnotového vědomí se tak od určité úrovně zralosti osobnosti stává umělecká tvorba. Působí sice mnohdy nepřímě, zato však velmi hluboce a komplexně, a spoluvytváří i jistá podvědomá východiska vlastních hodnotových aspektů.“ (Čačka, 2002).

Existuje mnoho koncepcí zaměření hodnot např. koncepce podle E. Sprangera. Ta se orientuje na šest „objektivních hodnotových útvarů“, které jsou ovlivněny kulturními aspekty prostředí:

- ekonomický – zabezpečení, jistoty v materiálních statcích,
- mocenský – důležité pro člověka jsou postavení a kariéra, postupy,
- teoretický – radost a naplnění v poznání,
- estetický – pro osoby zaměřené na tento typ je důležitá krása, estetičnost a harmonie,
- sociální – humanistické a altruistické založení
- náboženský – hledání smyslu ve víře, filozofii.

Jak Čačka (2002) uvádí, každá osobnost se zpravidla nachází v určité míře v každém typu, ale většinou jedna dominuje a vymezuje tak typ uspořádání vlastního hodnotového vědomí.

2 Teoretická část - speciální

2.1 Kultura

Pojem kultura vznikl již v antickém starověku z latinského „*colo*“, resp. „*colere*“, a byl původně spojován s obděláváním zemědělské půdy (*agri cultura*). Nový význam tomuto slovu dal slavný římský filozof Marcus Tullius Cicero (106-43 př. n. l.), jež v Tuskulských hovorech (45 př. n. l.) nazval filozofii kulturou ducha. Tím položil základ pojetí kultury jako charakteristiky lidské vzdělanosti.

Edwarda Burnett Tylor, přišel s prvním vymezením antropologické definice kultury: „Kultura nebo civilizace je komplexní celek, který zahrnuje poznání, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a obyčeje, jež si člověk osvojil jako člen společnosti.“ ([1] dle Soukupa 2000).

„Studium kultury na úrovni jednotlivých sociokulturních systémů akceptuje fakt kulturního pluralismu a metodologicky se opírá o zásadu kulturního relativismu. V tomto významu jednotlivé lokální kultury představují jedinečné a unikátní konfigurace artefaktů, sociokulturních regulativů, idejí, symbolických systémů a kulturních institucí, typických pro určitou společnost nebo sociální skupinu“. ([1] dle Soukupa 2002).

Pod kulturou si tedy můžeme představit způsob chování určitého etnika, na základě předávaných tradic, zvyků, morálních hodnot tvorby vlastních idejí, specifického způsobu myšlení, symboliky, náboženství. Vše je také ovlivněno přírodními podmínkami a historií.

Projevy kultury můžeme dělit na:

- a) hmotné, materiální – zde patří lidské výtvořiny, artefakty
- b) nehmotné, duchovní – jsou stejně důležité jako hmotné projevy. Možná pro pochopení hmotných projevů velmi podstatné. Tyto nehmotné výtvořiny jsou např. ideje (náboženství, filozofie), normy a pravidla chování společnosti, symbolické systémy (řeč, gesta, umění nehmotné povahy), instituce řídící lidské chování (např. rodina, rodové vztahy, církve, soudní instituce atd.)

2.1.1 Kultura jako vědní obor

Věda, která se zabývá člověkem a kulturou, která si klade za cíl poznání a pochopení kultur a chce jejím prostřednictvím hlouběji porozumět člověku, odhalovat optimální principy, smysl i způsoby lidského bytí, se nazývá kulturní antropologií. [2]

Dalším oborem, který se zabývá vztahem „kultury a osobnosti“ je psychologická antropologie. Ta zkoumá vztah mezi výchovou dětí a osobností v různých kulturách. Několik průkopníků této oblasti, mezi nimiž byla i Antropoložka Margaret Meadová a psychiatr Abram Kardiner, se snažilo o porozumění dopadu kultury na citový a poznávací vývoj jednotlivce a o charakteristiku skupin osobnostních rysů určitých kultur, jež by mohly být považovány za výsledky podobností ve výchově. (R. F. Murphy, 2008).

Mnoho vědních oborů zkoumá kulturu z různých hledisek nebo jen určité části např. etnologie (subdisciplína sociální a kulturní antropologie zabývající se zobecněním a interpretací empirických dat v mezikulturní a historické perspektivě).

Pro porozumění lidské duši už nestačí psychologii jen znát základní duševní procesy, proto se vyčlenil ke konci 20. století nový psychologický směr zabývající kulturou, chtěcí zachytit a pojmut všechny aspekty a vlivy působící mezi kulturou, jako jedním z hlavních činitelů utvářejících osobnost a člověkem samotným. Tímto vědním oborem se stala psychologie kultury.

„V „sociálním poli“ je charakter jednání utvářen rozmanitými vlivy – od mýtů, přes obecné ideje, až po znaky životního stylu. Každá kultura nabízí na své úrovni určité cíle, stimulující následně aktivity jejich nositelů a poskytuje i návody a formy jednání k jejich dosahování, vytyčuje tak obecné standardy socializace, tzn. až jakési aspekty „sociální normality“. Tento proces by ale neměl být strnulý – kultura by měla představovat živý proces, který se nevyčerpává nadekretovanou strukturou poznatků, postojů a rolí. Psychologie kultury musí proto navíc citlivě postihovat i míru shody a rozdílů mezi tradičními normami a „fenomenálním polem“ jedince, tedy dynamiku i charakter reálného prožívání kultivovaného subjektu v daných podmínkách.“ [2]

2.1.2 Vlivy usměrňující kulturu

Jak již zde bylo podotknuto, je mnoho vlivů a činitelů, kteří se podílejí, působí na specifičnost kultury. Jedněmi z nejvýznamnějších jsou zmiňovaná filozofie, náboženství, politické vlivy, historie a i přírodní podmínky. Uvedme si aspoň některé:

Náboženství a filozofie Japonska

V Japonsku vládne svoboda náboženského vyznání. Většina populace se hlásí k šintoismu (93 %) a buddhismu zároveň. Obě tato náboženství se spolu podporují, a tak Japonci chodí do buddhistických chrámů, a přitom slaví i šintoistické svátky.

Původním a nejstarším náboženstvím v Japonsku je šintoismus. Šintoismus uctívá bohy a přírodu. Dokonce je toto náboženství spjato s legendou o vzniku Japonska. První tři bohové, kteří se zrodili při vzniku Nebe a Země byli: Ameno Minakanuši, Takamimusubi a Kamimusubi. Šintoismus uctívá asi 8mil božstev. Jedna z nejznámějších bohyň je bohyně slunce Amaterasu, která by měla být předkyní japonského císaře.

Buddhismus se dostal z kontinentu na ostrovy už asi v 5. stol. n. l., kdy mezi dary od korejského vládce byly i sochy Buddhy. Hluboké filozofické texty se staly spíše výsadou intelektuální menšiny. Pro zbytek populace bylo „jednodušší“ zůstat u šintoismu. Buddhismus se i přes to rozšířil do všech vrstev lidu, do měst i na venkov. Vznikla symbióza mezi buddhismem a šintoismem.

Na počátku 17. století se k moci dostala dynastie Tokugava, která vnucovala lidu konfucionismus, hlásající pokoru a absolutní poddanství.

„Duši japonského lidu poznamenala tedy tři náboženství. Šintoismus obdařil Japonce citlivým vztahem k přírodě, úzkostlivou čistotností a posléze i básnivostí. Buddhistická filosofie zušlechtila japonské umění a naučila lidi přijímat vrtochy neodvratného osudu. A konečně konfucionisté vnesli do podvědomí lidu ideu věrnosti a pokory, která je projevem vděčnosti a úcty k starším a urozeným“ (Ovčinnikov, 1972).

Nejen tato náboženství jsou v Japonsku. Můžeme zde nalézt taoismus, a i v malé míře křesťany (1 %).

Filozofie a náboženství v Japonsku jsou úzce spojena. Náboženství nejsou dogmatická, vyplývají spíše ze souladu s přírodou a životem vůbec.

Historie Japonska

Během poslední doby ledové se na ostrovy dostali předci Aniů (původní obyvatelé Japonska). Před 12 tisíci lety začaly ledovce tát, světový oceán stoupal a isoloval Ainy na Japonských ostrovech. Ti zde vytvořili unikátní kulturu zvanou Jomon.

Podle dochovaných legend japonské dějiny začínají kolem roku 660 př. n. l. Prvním císařem, který nastoupil na japonský trůn, byl císař Džimmu. Během pátého století Japonci navazovali kontakty s Čínou a přebírali jejich vyspělou kulturu. Přes Koreu začal také proudit nový kulturní proud – buddhismus.

Roku 794 se Heiankjó (dnešní Kjótó) stalo císařským městem až do roku 1868. Japonsko se začalo izolovat a k moci se začaly dostávat regentské rody, i když stále byl hlavou státu císař. V 11. století zaznamenali i vzestup samurajové, vojenská třída. Ve 13. století byl vojenský feudální systém ohrožen 2 nájezdy Mongolů z Koreje. Ti však byli díky tajfunu „kamikadze“ rozprášeni na moři.

Roku 1542 pronikli do Japonska první Evropané, kteří přinesli sebou křesťanství a novou mocnou zbraň – mušketu. V té době také zesilují boje o nadvládu nad zemí, ty trvají až do roku 1548, kdy Nobunaga Oda vtáhl do Kjóta a začal sjednocovat zemi. I jeho následovníci ve sjednocování pokračovali. V roce 1603 byl ustanoven tokugawský šógunát, který trval až do roku 1867. Iejasu byl zpočátku vstřícný zahraničnímu obchodu a západnímu vlivu, pak se však obával dalšímu šíření křesťanství. Tak se začalo Japonsko opět izolovat. Spojené státy začali na Japonsko vyvíjet silný tlak (hrozba vojenské flotily), aby s nimi znovu začali obchodovat. Roku 1867 porazil korunní princ Mucuhito armádu posledního šóguna a následujícího roku obnovil jako císař Meidži přímou císařskou vládu. Zrušil feudální systém

a nahradil samurajskou vojenskou třídu armádou. Začala industrializace země. 1889 vyhlásil novou ústavu sestavenou podle evropských vzorů, ve které si však podržel svůj božský císařský původ.

Koncem 19. století začalo Japonsko podnikat vojenské výboje, které měly získat další území. Uskutecnila se tak válka s Čínou. Japonci vyhráli. Na začátku 20. století proběhla válka s Ruskem. Opět vyhráli Japonci. A násilně i připojili Koreu.

Za 1. svět. války se zmocnilo německých držav v Tichomoří. Poté začalo obsazovat další čínská území. Spojenci byli poplašeni z výbojného Japonska a začali se stahovat.

Roku 1931 začali okupovat Mandžusko a 1937 obnovili válku s Čínou. V roce 1940 se spojilo s nacistickým Německem a koncem roku 1941 vstoupilo do 2. svět. války překvapivým náletem na americkou flotilu v Pearl Harboure na Havaji. Japonsko začalo okupovat další státy. Od května 1942 nastal zvrát a Japonci začali prohrávat. Japonská města začala být silně bombardována. Japonsko však stále odmítalo kapitulovat, a tak byla 6. 8. 1945 svržena na Hirošimu a o tři dny později na Nagasaki atomová bomba. Japonsko se o 14 dní později vzdalo.

Císař Hirohito musel popřít v roce 1946 božský původ a vláda přijala novou, plně demokratickou ústavu. 1951 uzavřelo Japonsko s USA i s většinou svých protivníků z 2. svět. války mírovou a bezpečnostní dohodu.

Do 60. let se Japonsko zotavilo. V 70. letech bylo ještě zasaženo ropnou krizí. Japonsko provedlo restrukturalizaci ekonomiky a od té doby pokračuje její nepřetržitý hospodářský růst krom menšího otřesu finanční krize z let 2007–2008(9). Další ranou do života obyvatel japonských ostrovů bylo zemětřesení v březnu 2011, které poškodilo jadernou elektrárnu Fukušima (severovýchodně od Tokia).

2.2 Imaginace

Byl to právě R. Sperry, který více jak před čtvrt stoletím zjistil rozdílnou funkci pravé a levé hemisféry. Pravá hemisféra by měla zpracovávat obrazný materiál spíše globálně, s využitím fantazijních kombinací a intuice, kdežto levá verbální materiál formálně logickou cestou, v konkrétním čase, v řadách atp., tak byly rozlišeny přesněji funkce „imaginatia“ a „ratia“. (Čačka, 2002). Lze tedy říci, že každá část našeho mozku, má na starosti jinou činnost pro

zpracování podnětu. Prává se zabývá obrazností, představivostí, intuicí a levá rozumem, racionální zákonitostí, hodnocením, poznávacími procesy.

Řekne-li se pouze imaginace, tak si můžeme vybavit velmi mnoho podnětů od fantazie, která je součástí imaginatia jako i intuice, představivost, vzpomínky, sny, pohádky, mýty, obrazy.

Podle Wolfa je imaginace „schopnost vytvářet v duchu obrazy“ (Čačka, 1999, z Viewegha 1978). Hartl určuje imaginaci jako „vizuální představy tvořící součást fantazie“ (Čačka, 1999).

K imaginativním činnostem se také pojí emoce, pocity při jejich vybavování. „Již F. Brentano zdůrazňoval „neodmyslitelnost duševních funkcí od jejich obsahů („ V lásce je vždy >>něco<< milováno, v nenávisti odmítáno atp.“) Citový náboj se tak vždy promítá do kvality fixovaných obsahů; nepříjemné dojmy jsou v duchu „vzpomínkového optimizmu“ potlačovány a každá „vybavená emoce“ je podle Sterna již zcela nově aktualizovanou emocí. Tyto i mnohé další skutečnosti potvrzují těsnou vazbu imaginace a emocionality. Zdá se nám proto přiléhavější hovořit o IMAGINATIVNĚ-EMOTIVNÍCH funkcích duševního dění osobnosti. Podle našich předpokladů zahrnují soubor vzájemně provázaných procesů: imaginace, citů a volních tendencí společně vázaných na vlastní Já. Ten má ale v různých vrstvách osobnosti odlišný charakter. Tento specifický komplex funkcí však vždy přiléhavě reprezentuje, v protikladu k věcně orientovaným RACIONÁLNĚ-KOGNITIVNÍM procesům, subjektivní vazby jedince k objektivní realitě.“ (Čačka, 1999).

2.2.1 Imaginace – historie a současnost

Chápání imaginace prošlo v průběhu staletí značným vývojem. Myšlení a úvahy o úloze představivosti a fantazie se vyvíjely, někdy byly potlačovány či dokonce využívány, ale lidskou mysl a její existenční složky: imaginativně-emotivní a racionálně-kognitivní nelze trvale potlačit, zastavit (je to jako kdybyste člověku nakázali přestat dýchat, pít, jíst – dlouho by to nevydržel). Lze je jen jistými způsoby ovlivňovat.

Platón pozvedl ideje nad realitu, ale jejich význam v duševním dění nedocenil. Viděl v nich příčinu útlumu rozumového uvažování. Aristoteles chápal imaginaci a imaginativní aktivity (sny, představy, intuici ...) výstižněji („Vnímání a myšlení lze posuzovat měřítky pravdivosti, kdežto fantazie čerpá z prožitkové sféry osobnosti, zpětně ji ovlivňuje a má i kathartický účinek“). Středověk fantazii příliš nepřál, spíše ji jen využíval i mystifikaci lidí. Renesance se svou důvěrou v lidské schopnosti byla daleko otevřenější vůči fantazii člověka. Cenniniho

slova: „Pro malířství musíme být nadáni jak zručností, tak představivostí, abychom mohli odhalit neviditelné věci, skryté pod nejasnými přírodními jevy, zachytit je a ukázat tak zraku to, co před tím zdánlivě neexistovalo“ (Gilbertová – Kuhn 1965, v: Čačka, 1999). Racionalismus znovu fantazii podcenil, jako odezvu na jednostranné užívání imaginace církví. O znovuoživení a obnovení širšího pohledu na imaginaci se zasloužili Kant a Hegel. Ti oceňovali na imaginaci, že: „svým metaforickým a obrazným zaměřením dává nahlédnout do oblastí mimo naši zkušenost, do nadsmyslného světa idejí, kam nelze jít přes rozum“. Jsou oblasti nepřístupné vědecké analýze. Vniknout do podstaty umění předpokládá poddat se vnímání, citu a obraznosti. – to umožňuje výlučně fantazie.“ [2].

První práce zabývající se oblastí imaginace vznikají v meziválečném období v USA. V konkurenci s behaviorismem a psychoanalýzou nezískávají příliš velký ohlas. V Evropě se imaginativně-emotivními funkcemi zabývala duchovědná psychologie. U jejího počátku stál W. Dilthey, podle kterého je „fantazie vetkána do souvislostí celého duševního života, umocňuje všechny prožitky a zprostředkovává jej jedinci svět významů, pochopení vlastního život, dějinných souvislostí a událostí celého lidstva. I když je vázána na vjem, představu a paměť, sceluje tyto funkce ve specifickou jednotu, jejímž završením je >>myšlení v obrazech<<“. [2]. Dalšími představiteli jsou např.: E. Spranger, K. Jaspers, S. Freud a C. G. Jung. S. Freud sice fantazii neformuloval, ale stojí v pozadí všech psychoanalytických kategorií. C. G. Jung předpokládal vedle individuálního nevědomí i hlubší kolektivní nevědomí odhalující se v mýtech, pověstech, pohádkách atp. Obliba zkoumání imaginativních činností se zvyšuje až v 60. letech. Je také důležité si uvědomit spojitost imaginace s poznávacími procesy, city a vůlí, touto vazbou se zabývají např. M. Nakonečný, H. Rohrer, J. Viewegh, V. Tardy, S. L. Rubinštejn, I. M. Rozet. (Čačka, 1999).

2.2.2 Funkce imaginace

Imaginace je zpravidla určována jako schopnost vzbudit uvnitř nás obrazy at' přímé, nebo jako symboly, schémata atp. Tento děj je imaginativní činností, jejíž složkami mohou být nejrůznější aktivity včetně představivosti a fantazie. (Čačka, 1994).

Fantazie a představy existovaly od počátku lidského vývoje. Imaginaci v podobě mýtů, legend, artefaktů dokládají imaginativně-emotivní aktivity. I dnes obsahují některé teorie třeba o vzniku vesmíru, o vzniku života na naší planetě, výtvořiny naší imaginace. Ano, je pravda také, že by bez racionálně-kognitivní složky nemusely být tak přesvědčivé. „Bylo by

zjednodušující domnívat se, že pouze principy racionálně-kognitivních procesů (jasnost, přesnost, určitost, podstatnost, hloubka, šířka a logika) – mající své meze, by bez imaginativně-emotivních funkcí mohly samostatně formovat „lidskou civilizaci a kulturu“. (Čačka, 1999)“. Určitě bychom tedy neměli podceňovat obě duševní složky naší osobnosti.

Sheikh (1985) prokázal tuto ekvivalenci mezi oběma složkami a definoval významy, funkce imaginace:

1. Současný imaginativní zážitek formuje ústřední jádro procesu poznávání (vnímání, pochopení i reagování).
2. Imaginace podněcuje chování představou cílového předmětu (zdroj aktivace, podstatná složka motivace).
3. Imaginace jako nositel původní emocionální reakce, kterou slova jen nahrazují, je tedy zdrojem chápání významu slov.
4. Imaginace integruje myšlení, chápání, vnímání osobní vnímání i motivaci.
5. Funkce imaginace jako pojítka mezi autentickým a nezávislým kontaktem se skutečností.
6. Imaginace uchovává citový vztah k nepřítomnému objektu (vzpomínky).
7. Imaginace má sklon nadhodnocovat okrajové problémy (poskytuje stejně živý materiál čehokoliv).
8. Imaginační systém zvyšuje emoční prožívání (pomáhá k porozumění, posiluje i přesnost vnímání neboť i malý detail může být nositelem důležitého významu).
9. Imaginace může vyvolat i fyziologické změny např. změna teploty kůže, frekvence srdečního tepu.
10. Imaginace pomáhá při terapiích, má větší význam jak pro zobrazení, tak i k usměrňování problémových prožitků. Lze ji zkusit uplatnit tam, kde verbální terapie a racionalita neuspěly.
11. „„Volná imaginace““ (analogie volné asociace) je účinná i při rušení houževnatých zábran blokuujících odkrytí potlačených konfliktů.“ [2].

12. Imaginace uchovává spojitost mezi vědomím a nevědomím. Imaginativní obrazy nejsou tolik „cenzurovány“ jako slovní projev.
13. Myšlenky a odpovědi se většinou objevují dříve v imaginaci než slovním vyjádření.
14. Díky imaginaci a jejích aktivitám např. sněním, cítíme terapeutické účinky i bez terapie.
15. „Imaginativní „řešení“ se často generalizují a účinně aktualizují i mimo terapeutickou situaci“. [2].

Čačka (1999) se nechal Sheikhovým výčtem významů imaginace inspirovat a uspořádal funkce imaginace na pozadí vrstev duševního dění osobnosti.

I. vrstva – Zde jsou funkce imaginace ovlivněny základními duševními procesy (díky přímému kontaktu s realitou).

- Orientační funkce,
- katartická funkce,
- anticipační funkce.

II. vrstva – Tato vrstva se věnuje socializaci osobnosti a i zde jsou zapotřebí vlivů imaginace (utváření postojů, rolí,...)

- Fixační funkce,
- emancipační,
- kreativní.

III. vrstva – Na této rovině duševního dění se vytváří za pomoci „ratia“ a imaginativně-emotivních aktivit proces individuality, subjektivity a sebeaktualizace osobnosti.

- Funkce imaginace v procesu sebepoznávání,
- funkce imaginace při utváření obrazu sebe,
- funkce imaginace při sebeuplatňování.

IV. vrstva – „Fantazie opuštěná rozumem plodí nemožné stvůry, avšak spojena s ním je matkou všech zázraků umění“. (F. Goya).

- Integrovaná funkce imaginace,
- harmonizační funkce imaginace,
- teologická funkce imaginace.

Imaginace má tedy mnoho funkcí, kterými pomáhá utvářet za pomoci „ratia“ kultivovanou a zralou osobnost.

2.3 Pohádky

„Člověk „hledí“ na svět svým jedinečným subjektivním vědomím. To představuje jeho „vlastní“ názory, postoje, životní hodnoty atp. Žádný subjektivní přístup však nevzniká výlučně na základě osobní aktivity, ale zahrnuje v sobě také zkušenosti i předsudky předchozích generací. Ty jsou zakotvené v mnoha tradicích, včetně pohádek. V průběhu ontogeneze tedy dochází nejrůznějšími formami „imaginativní výchovy“ již od nejranějších stádií k osvojování řady složek duchovní kultury vlastního etnika.“ (Čačka, 1999)

Jedním z nejznámějších a bezesporu nejkrásnějších lidských imaginativních výtvorů jsou pohádky. Díky svému výchovnému důrazu a vzdělání zajímají bezesporu nejen folkloristy, ale i psychology a pedagogy. Pohádky nesou v sobě poselství dobra a zla. Učí nás zábavnou a jednoduchou formou etickým normám a zavádí nás ke kulturní identitě. Využívají přitom symboliky.

Původ pohádek lze zasadit do pradávných dob, kdy si lidé neuměli některé přírodní úkazy vysvětlit. Chtěli mít nějaké vysvětlení pro to, co se děje a proč se to děje, a tak si začali vymýšlet legendy, báje, mýty a pohádky, které na ně navazovaly. Tyto smyšlené příběhy se dlouho předávaly z generace na generaci ústním podáním. Pohádky nebyly původně určeny dětem, ale kvůli svým vlastnostem se staly i u nich velmi oblíbenými.

Díky své jednoduchosti, jasnosti a konkrétnosti jsou pohádky vhodné pro dětskou duši. Dítě myslí konkrétně, slova u něj označují určité věci a ne zevšeobecnující pojem (Tichá, 1977). Určitě také záleží na věku dítěte (jinak bude chápat pohádku dítě pohádku v pěti letech a jinak v deseti). Je důležité, aby dítě dílu rozumělo. „Postavy dětských knih mají být charakterizován především dějem, jednáním a ne popisnou charakteristikou. Děj se má rychle

a jasně rozvíjet.“(Tichá, 1977). Zkrátka by měly dát prostor představivosti, fantazii a neměly by nudit, neboť udržet si dlouhodoběji dětskou pozornost nebývá snadné. Zahltíme-li dětskou mysl spoustou nepodstatných informací, tak mu může „utéct“ hlavní smysl, nebo se přestane soustředit.

Pohádky obohacují dětské vnímání světa o zkušenosti, které prožívají s hlavními hrdiny, s kterými se často ztotožňují. Naznačují vhodné postoje a východiska v nastalých situacích. Mají tedy jak funkci estetickou, názornou, zábavnou, tak i funkci výchovnou.

2.3.1 Výchovný funkce pohádky

Jak už jsem se zmínila, pohádky ovlivňují osobnost už od velmi útlého věku. Nejvíce jsou oblíbeny u dětí mladšího školního věku (Tichá, 1977). Ale nejen děti, ale i dospělí podléhají kouzlu pohádky. Pro dospělého plní spíše funkci oddechovou, uvolňující. Pro dítě je pohádka ale světem fantazie, dobra a zla. Vědomě i podvědomě na něj působí a zanechává v něm obraz ideálů. Jak Zobačová (1976) napsala: „působí na mravní profil“.

Otázkou výchovných funkcí pohádek se zabývali už i např. Benová 1960, Čačka 1994, 1999, Čermáková 1985, Čukovskij 1959, Chaloupka 1983, Pavlovič 1977, Petržalka 1849, Příhoda 1966, Rodari 1978, Tichá 1977, Zobačová 1976 aj.

Pohádka podněcuje k rozvoji myšlení, řeči, fantazii, kreativitě. Působí na základní schopnosti osobnosti. Pomáhá k osvojování žádoucích reakcí, ovlivňuje prvotní postoje. Dítě se často ztotožňuje s postavami v ději. Pohádka modelově ukazuje dopady určitého chování těchto postav, ať dobrého či špatného (odměna x trest). Pomáhá tím tak k vnitřnímu sebepoznávání dětské duše, nabádá dítě k přemýšlení o sobě samém a svém jednání vůči ostatním.

Pohádkou je dětem předkládán jakýsi adaptační program, který se pro ně může stát později podvědomou náповědou při směřování jejich seberealizace. (Čačka, 1999).

2.3.2 Pohádka a kultura

„I když má pohádka na první pohled charakter volné, nezávazné hry obrazotvornosti, zaměřené na pobavení posluchače, je též obrazem objektivní skutečnosti života, myšlení a citění tvůrců. V pohádkách nacházíme názory lidu na životní hodnoty, jeho lásku a nenávist, přání a smysl pro spravedlnost.“ (Tichá, 1977).

Na tvorbu pohádek mělo zajisté vliv okolí. Přírodní poměry organizační, politický řád společnosti i historie to vše se odráží v pohádkách. Zabýváme se zde pohádky národními, lidovými, které jsou odrazem folklóru dané oblasti a společnosti. V pohádkách je znázorněn způsob a chování, myšlení určité kultury. Způsob života, tradice a kulturní zvyky bývají nezdědka součástí dějové konstrukce pohádek.

Tato oblast je již dotýká i etnopsychologie, oborem, který existuje více než 130 let. Zkoumá kulturní a civilizační projevy národů: jejich mytologii, řeč, literaturu, folklor a ostatní vyjádření duchovní povahy, jež vyplývají ze společného myšlení kolektivu, společenství. (Čačka dle Doracha 1970, 1999). „Také národní pohádky jsou tedy zákonitě nositelem specifických životních zkušeností, frustrovaných tužeb a snů i adaptačních mechanismů daného etnika sjednocující bezděčně povědomí společných „vnitřních i vnějších reakcí“ za určitých situací.“ (Čačka, 1999).

3 Praktická část

Poznatky z teoretické části a odborné literatury budu aplikovat při této výzkumné části bakalářské práce.

Pro výzkum ve srovnávání vlastností pohádkových hrdinů u dvou odlišných kulturních oblastí v bakalářské práci jsem si vybrala kulturu českou-slovanskou a japonskou. Jsou to opravdu dvě rozdílné civilizace, které se vyvíjely v naprosto odlišných podmínkách ať společenských či geografických. Českou jsem si vybrala, protože je mi blízká, vyrůstala jsem v ní a japonská, protože je velmi zajímavá, vzdálená a zvláštní.

Vyberu 20 českých a 20 japonských národních pohádek, které budu srovnávat. Podobně jako Zobačová (1976) si budu poznatky zapisovat do tabulky s charakterovými vlastnostmi, ty vytřídím ještě na žádoucí a nežádoucí. Vlastnosti budu dále členit podle vztahu osobnosti k okolnímu světu (vztah k lidem, vztah k sobě, systém hodnot, vztah k práci, ostatní charakterové vlastnosti). Srovnám výsledky a budu se snažit o vysvětlení rozdílů a nástin etických ideálů země.

3.1 Plán výzkumu

K vlastnímu výzkumu bylo nutné mít sestavený slovník charakterových vlastností. Tento slovník jsem převzala od Zobačové (1976). Slova označující charakterové vlastnosti jsou vybrána z Pravidel českého pravopisu a Psychologického slovníku. Řazení do podskupin je provedeno podle vztahu postavy k okolnímu světu či k sobě. Charakterové vlastnosti jsou také utříděny podle smyslu kladnosti a zápornosti. Slovník ale přehodnotím a případně upravím s ohledem na dnešní společnost, neboť jak už jsem psala v teoretické části, systém přijímaných hodnot obecně uznávaných společností se může měnit v závislosti na okolí, změně ideologického režimu ...

Terminologie užitá k označení rysů charakteru má různý původ. Některé výrazy jsou přejaté z psychologie, některé s běžně užívané řeči. Některé termíny neobsahují hodnocení rysů, proto jsou nedostatky charakterologického slovníku vystřídány opisnými výrazy. Ty jsou v uvedeném slovníku vynechány, stejně tak i slova přeneseného významu, užívaná pro charakteristiku osobnosti. Jemné odlišnosti u synonym, lze vysvětlit podobností rysů charakteru. Bohatá slovní zásoba umožňuje využití velkého množství charakterových rysů, které tento slovník nemůže obsáhnout.

Výběr pohádek nebude také jednoduchý, ze souboru pohádek jedné země vyberu 20 a 20 z druhé. Z nich budu zaznamenávat četnost výskytu jednotlivých charakterových vlastností.

V konečné fázi práce vyhodnotím četnost jednotlivých charakterových vlastností, sestavím pořadí. Pokusím se na základě výsledků sestavit ideální a negativní osobnost, postavu v představách české a japonské kultury. Po zjištěných rozdílech etických ideálů bych se chtěla v závěru práce pokusit analyzovat podněty, jež vedly k rozdílnosti (např. filozofie, náboženství).

3.2 Výzkum

3.2.1 a) Vztah k sobě

Vztah k sobě		
Nežádoucí vlastnosti (-)	České pohádky	Japonské pohádky
Ješitnost	2	5
Lhostejnost	3	1
Liknavost	3	2
Mlsnost	3	2
Nedůtklivost	2	2
Nepoctivost	2	3
Nerozhodnost	0	1
Omezenost	0	7
Panovačnost	1	1
Povýšenost	2	1
Pyšnost	2	0
Sebepodcenění	0	0
Sebepřecenění	1	1

Sobeckost	2	1
Výbušnost	4	2
Vychloubačnost	0	2
Zhýčkanost	1	0
Změkčilost	1	1
Zvědavost	5	3
Žvanivost	0	5

Vztah k sobě		
Žádoucí vlastnosti (+)	České pohádky	Japonské pohádky
Ctižádost	5	5
Důstojnost	1	8
Moudrost	6	4
Oduševnělost	4	4
Poctivost	0	7
Sebekritičnost	1	2
Sebevědomost	1	2
Sebedůvěřivost	2	4
Skromnost	1	7
Spořádanost	2	7
Starostlivost	2	3
Střídmost	2	6
Velkorysost	2	5
Zádumčivost	1	2

3.2.2 b) Vztah k lidem

Vztah k lidem		
Nežádoucí vlastnosti (-)	České pohádky	Japonské pohádky
Bezcitnost	6	7
Bezohlednost	6	4
Bezstarostnost	2	2
Dobyvačnost	0	1
Domýšlivost	3	2
Dotěrnost	1	3
Drzost	3	1
Egoismus	1	3
Falešnost	2	4
Hádavost	2	1
Hrubost	1	5
Chamtivost	5	6
Jízlivost	1	2
Krutost	4	7
Lakomost	2	2
Lstivost	5	4
Macešskost	1	1
Naivnost	1	6
Nedůvěřivost	3	2
Nemravnost	1	0
Nenávist	0	1

Neposlušnost	3	1
Nesnášenlivost	3	1
Neupřímnost	2	5
Nevlídnost	2	4
Podlézavost	0	4
Pokrytectví	0	4
Pohrdavost	2	3
Pomstychtivost	2	1
Posměvačnost	1	2
Povýšenost	4	1
Samotářskost	2	0
Škodolibost	0	2
Vychytralost	4	3
Vypočítavost	2	1
Zákeřnost	3	2
Zlomyslnost	1	4
Zlostnost	4	3
Žárlivost	2	4

Vztah k lidem		
Žádoucí vlastnosti (+)	České pohádky	Japonské pohádky
Bezelstnost	2	8
Dobromyslnost	6	11
Důvěryhodnost	6	3

Důvěřivost	9	8
Laskavost	3	6
Lidumilnost	2	6
Obětavost	2	2
Oddanost	2	5
Ohleduplnost	1	2
Ochotnost	6	6
Otevřenost	0	5
Pohostinnost	0	5
Porozumění	2	6
Poslušnost	4	2
Přátelství	2	5
Přizpůsobivost	2	2
Senzitivnost	2	2
Sdílnost	1	1
Shovívavost	3	2
Slušnost	0	4
Soucitnost	5	6
Společenskost	1	2
Srdečnost	2	4
Starostlivost	1	3
Štědrost	1	3
Uctivost	1	9
Upřímnost	1	1

Vděčnost	3	5
Vlídnost	3	4
Zdvořilost	0	8

3.2.3 c) Vztah k práci

Vztah k práci, k vykonávání činností		
Nežádoucí vlastnosti (-)	České pohádky	Japonské pohádky
Bezstarostnost	3	3
Bezradnost	1	0
Flákačství	1	0
Hazardérství	1	0
Hloupost	3	1
Hrabivost	2	3
Chamtivost	2	1
Lehkovážnost	1	2
Lenost	1	1
Lhostejnost	0	0
Nedbalost	4	0
Nedůslednost	1	0
Nepoctivost	3	3
Nepořádnost	0	0
Nesamostatnost	2	0
Nespolehlivost	0	1
Neukázněnost	1	0

Pohodlnost	1	2
Povrchnost	0	1
Unáhlenost	3	2
Vrťkavost	0	3
Zapomnětlivost	1	0

Vztah k práci, k vykonávání činností		
Žádoucí vlastnosti (+)	České pohádky	Japonské pohádky
Bystrost	2	4
Cílevědomost	5	5
Činorodost	1	0
Čistotnost	1	0
Duchapřítomnost	2	3
Důmyslnost	1	1
Důslednost	0	1
Důvtipnost	4	2
Houževnatost	2	4
Chápavost	0	2
Nápaditost	4	1
Obětavost	4	6
Obratnost	2	3
Pilnost	2	5
Pečlivost	1	4
Pracovitost	4	7

Přemýšlivost	2	2
Radostnost	0	3
Rozhodnost	1	3
Soustavnost	0	2
Spolehlivost	4	4
Spořádanost	1	2
Svědomitost	2	6
Šetrnost	0	1
Šikovnost	0	3
Trpělivost	1	1
Učenlivost	1	1
Vytrvalost	3	5
Závodivost	0	0
Zdatnost	0	2
Zvídavost	2	2

3.2.4 d) Další charakterové vlastnosti, které se projevují ve volném jednání

Další charakterové vlastnosti, které se projevují ve volném jednání		
Nežádoucí vlastnosti (-)	České pohádky	Japonské pohádky
Bezradnost	3	1
Bezcílnost	0	0
Bojácnost	1	4
Hříšnost	3	3
Hloupost	4	2

Labilnost	1	3
Lehkomyslnost	1	3
Marnivost	3	3
Marnotratnost	0	0
Nerozhodnost	0	0
Nerozvážnost	3	3
Neupřímnost	4	4
Pověřčivost	0	4
Poživačnost	0	4
Slídivost	2	1
Trucovitost	1	0
Unáhlenost	4	5
Váhavost	0	0
Vypočítavost	6	3
Zákeřnost	3	3
Závistivost	3	4
Zbabělost	1	0
Zuřivost	0	2

Další charakterové vlastnosti, které se projevují ve volném jednání		
Žádoucí vlastnosti (+)	České pohádky	Japonské pohádky
Bezprostřednost	5	1
Cílevědomost	1	4
Ctižádostivost	2	2

Houževnatost	4	5
Charakternost	2	3
Chytrost	6	2
Nebojácnost	2	6
Optimismus	2	2
Ostražitost	4	3
Romantičnost	3	2
Rozhodnost	1	7
Rozvážnost	1	2
Samostatnost	1	2
Sebeovládání	2	3
Smělost	4	3
Spravedlnost	1	1
Statečnost	1	2
Upřímnost	1	1
Veselost	1	4
Věrnost	4	3
Vytrvalost	3	5
Zručnost	0	2

3.2.5 e) Systém hodnot

Systém hodnot		
Nežádoucí hodnoty (-)	České pohádky	Japonské pohádky
Anarchismus	1	0

Bázlivost	2	3
Hloupost	7	2
Lež	1	4
Nacionalismu	0	0
Neodpovědnost	1	3
Nestálost	0	2
Nespravedlnost	3	5
Nevděk	2	7
Pohodlný život	1	3
Pokrytectví	3	3
Posměch	2	2
Zaostalost	0	1
Závist	3	5
Zloba	3	3

Systém hodnot		
Žádoucí hodnoty (+)	České pohádky	Japonské pohádky
Boj za ideu	1	2
Čestnost	1	5
Činorodost	2	3
Důvtip	7	0
Humanismus	2	2
Láska	6	3
Láska k přírodě, zvířatům	1	6

Optimismus	1	1
Pokrokovost	0	0
Pořádnost	0	0
Poznání, moudrost	3	4
Povznesení lidstva	0	5
Práce	1	1
Pravda	2	3
Přátelství	1	2
Radost ze života	1	2
Rodina, výchova	0	2
Samostatnost	0	2
Skromnost	0	4
Statečnost	2	3

3.3 Pohádky

3.3.1 České pohádky

Naše národní pohádky

1. Jak dědeček měnil
 - a) - Zvědavost,
+ Skromnost, starostlivost, střídmost, velkorysost,
 - b) - vychytralost, vypočítavost,
+ bezelstnost, dobromyslnost, důvěřivost, laskavost, obětavost, soucitnost,
srdečnost, vlídnost,
 - c) - 0
+ bystrost, duchapřítomnost, obětavost,
 - d) - vypočítavost,

- + bezprostřednost, charakternost,
- e) - hloupost,
- + humanismus, skromnost, radost ze života.

2. Kouzelník

- a) - 0,
- + ctižádost, moudrost, sebedůvěřivost,
- b) - bezcitnost, bezstarostnost, lstivost, neposlušnost, neupřímnost,
- pomstychtivost, zlostnost,
- + důvěřivost, porozumění, soucitnost,
- c) - hazardérství,
- + cílevědomost, důvtipnost, nápaditost, pracovitost, učenlivost, zvědavost,
- d) - neupřímnost,
- + ctižádostivost, chytrost, nebojácnost,
- e) - pokrytectví,
- + důvtip.

3. Zkrocený vodník

- a) - Zvědavost,
- + sebedůvěřivost, moudrost, ctižádost,
- b) - jízlivost, nesnášenlivost, pomstychtivost, zlostnost,
- + důvěryhodnost, dobromyslnost, ochotnost,
- c) - 0,
- + důmyslnost, důvtipnost, obratnost,
- d) - zákeřnost, slídívnost,
- + bezprostřednost, nebojácnost, optimismus, ostražitost, statečnost
- e) - bázlívnost, hloupost, zloba, posměch,
- + důvtip, optimismus.

4. Jabloňová panna

- a) - Nepoctívnost,
- + zádumčívnost,
- b) - bezcitnost, bezohlednost, drzost, falešnost, krutost, lstívnost, zákeřnost,
- + důvěřívnost, uctívnost, sdílnost,
- c) - nepoctívnost, bezstarostnost,

- + pilnost, čistotnost, pracovitost, spořádanost, trpělivost,
- d) - bezradnost, slídivost, vypočítavost,
+ sebeovládání, vytrvalost,
- e) - nespravedlnost,
+ pravda, láska.

5. Jak hloupý rozesmál princeznu

- a) - Výbušnost,
+ 0,
- b) - hádavost,
+ 0,
- c) - hloupost,
+ 0,
- d) - hloupost, unáhlenost,
+ ctižádostivost,
- e) - hloupost, posměch,
+ 0.

6. Pták Ohnivák a liška Ryška

- a) - Zvědavost, sobeckost, lhostejnost,
+ ctižádost,
- b) - bezcitnost, hrubost, chamtivost, krutost, zákeřnost,
+ dobromyslnost, oddanost, vděčnost,
- c) - bezstarostnost, lehkovážnost, nedbalost, nesamostatnost, zapomnětlivost,
neukázněnost,
+ cílevědomost, spolehlivost,
- d) - hříšnost, neupřímnost, zákeřnost, závistivost,
+ romantičnost, věrnost,
- e) - lež, nespravedlnost,
+ pravda, láska.

7. O hloupém Honzovi

- a) - Lhostejnost, liknavost,
+ moudrost,
- b) - bezstarostnost, samotářskost,

- + poslušnost,
- c) - bezstarostnost,
+ bystrost, nápaditost,
- d) - hloupost, lehkomyšlnost,
+ bezprostřednost, smělost,
- e) - hloupost,
+ důvtip.

8. Dva ševci kmocháči

- a) - Sobeckost, výbušnost,
+ 0,
- b) - bezohlednost, domýšlivost, chamtivost, lakomost, lstivost, povýšenost,
vypočítavost, žárlivost,
+ upřímnost, přizpůsobivost,
- c) - unáhlenost,
+ cílevědomost, rozhodnost,
- d) - marnivost, unáhlenost, vypočítavost, trucovitost, závistivost,
+ houževnatost, smělost,
- e) - pohodlný život, závist
+ boj za ideu, čínorodost.

Národní pohádky

9. Tři zlaté vlasy děda Vševěda

- a) - Ješitnost, nedůtklivost, povýšenost, pyšnost,
+ důstojnost, moudrost, oduševnělost, velkorysost,
- b) - bezcitnost, bezohlednost, domýšlivost, egoismus, chamtivost, krutost,
nesnášenlivost, nevlídnost, pohrdavost, povýšenost, vychytralost, zákeřnost,
+ důvěryhodnost, důvěřivost, shovívavost, štedrost,
- c) - chamtivost, hrabivost, hloupost, unáhlenost,
+ obětavost, přemýšlivost, spolehlivost, vytrvalost, zvědavost,
- d) - marnivost, neupřímnost, vypočítavost, zákeřnost,
+ houževnatost, chytrost, ostražitost, spravedlnost,
- e) - nespravedlnost, pokrytectví, závist,
+ láska.

10. Zlatovláska

- a) - Výbušnost, zvědavost, nedůtklivost,
+ střídmost,
- b) - bezcitnost, chamtivost, nedůvěřivost, povýšenost, žárlivost,
+ důvěryhodnost, bezelstnost, laskavost, ohleduplnost, ochotnost, senzitivnost,
poslušnost,
- c) - nedbalost,
+ obětavost, pracovitost, spolehlivost, svědomitost,
- d) - nerozvážnost, závistivost,
+ charakternost, sebeovládání, upřímnost, věrnost,
- e) - závist, nevděk, zloba,
+ čestnost, láska k přírodě, zvířatům.

11. O třech přadlenách

- a) - Změkčilost,
+ 0,
- b) - neposlušnost, neupřímnost,
+ důvěřivost, shovívavost, ochotnost, laskavost, vlídnost, vděčnost
- c) - lenost, nedbalost, nesamostatnost, flákačství,
+ obratnost,
- d) - bezradnost,
+ 0,
- e) - 0,
+ práce.

12. Dlouhý, Široký a Bystrozraký

- a) - Výbušnost,
+ ctižádostivost,
- b) - zlomyslnost, zlostnost,
+ důvěryhodnost, oddanost, ochotnost, přátelství, vděčnost,
- c) - nedůslednost,
+ cílevědomost, duchapřítomnost, houževnatost, spolehlivost,
- d) - 0,
+ věrnost,
- e) - 0,

+ boj za ideu, vděčnost.

České národní pohádky

13. Čert a Káča

- a) - Sebepřecenění,
+ 0,
- b) - dotěrnost, hádavost, naivnost,
+ důvěřivost, společenskost, ochotnost,
- c) - bezradnost, hloupost, unáhlenost,
+ nápaditost,
- d) - bezradnost, hloupost, unáhlenost,
+ bezprostřednost, chytrost, smělost,
- e) - hloupost,
+ důvtip, činorodost.

14. O kohoutkovi a slepičce

- a) - Mlsnost,
+ oduševnělost, starostlivost,
- b) - bezohlednost, chamtivost, lakomost,
+ důvěřivost, obětavost, senzitivnost, soucitnost, přátelství, starostlivost,
- c) - chamtivost, hrabivost, nepoctivost, unáhlenost,
+ obětavost,
- d) - neupřímnost,
+ bezprostřednost, věrnost,
- e) - pokrytectví, nevděk,
+ láska, poznání, moudrost, přátelství.

15. Perníková chaloupka

- a) - Lhostejnost, mlsnost, panovačnost,
+ oduševnělost, sebedůvěřivost,
- b) - bezcitnost, bezohlednost, drzost, krutost, macešskost, nesnášenlivost,
nevlídnost, samostářskost, zlostnost,
+ dobromyslnost, ochotnost, lidumilnost, důvěryhodnost, porozumění,
soucitnost,
- c) - 0,

- + důvtipnost,
- d) - bojácnost, zbabělost,
+ houževnatost, chytrost, ostražitost, samostatnost, rozvážnost,
- e) - bázlivost, zloba,
+ důvtip, humanismus, statečnost.

16. O neposlušných kůzlátkách

- a) - Zvědavost,
+ 0,
- b) - falešnost, nedůvěřivost, neposlušnost, lstivost,
+ poslušnost,
- c) - nedbalost,
+ vytrvalost,
- d) - vypočítavost,
+ ostražitost,
- e) - anarchismus, neodpovědnost,
+ poznání, moudrost.

17. Princezna se zlatou hvězdou na čele

- a) - 0,
+ oduševnělost, spořádanost,
- b) - drzost, posměvačnost, nemravnost,
+ dobromyslnost, lidumilnost, shovívavost, srdečnost,
- c) - 0,
+ pilnost, pečlivost, pracovitost, svědomitost,
- d) - hříšnost, nerozvážnost, unáhlenost,
+ optimismus, romantičnost, houževnatost, veselost, smělost,
- e) - 0,
+ láska, důvtip.

18. Strýček Příhoda

- a) - Nepoctivost,
+ 0,
- b) - lstivost, vychytralost,
+ důvěřivost,

- c) - nepoctivost, pohodlnost,
+ důvtipnost, nápaditost,
- d) - hříšnost, hloupost, labilnost,
+ chytrost,
- e) - hloupost,
+ 0.

Plný pytel pohádek

19. Střevíčky ze vší kůže

- a) - Ješitnost, povýšenost, pyšnost, zhýčkanost,
+ ctížádost, moudrost, sebekritičnost,
- b) - bezohlednost, domýšlivost, pohrdavost, povýšenost,
+ důvěřivost, poslušnost, přizpůsobivost,
- c) - 0,
+ činorodost, houževnatost, přemýšlivost,
- d) - nerozvážnost,
+ cílevědomost, chytrost, veselost,
- e) - hloupost,
+ činorodost, důvtip, poznání, moudrost.

20. Princ v hadí kůži

- a) - Mlsnost,
+ moudrost, spořádanost,
- b) - nedůvěřivost, vychytralost,
+ důvěřivost, dobromyslnost, laskavost, soucitnost, vlídnost,
- c) - 0,
+ cílevědomost, vytrvalost,
- d) - marnivost, vypočítavost,
+ romantičnost, rozhodnost, vytrvalost,
- e) - 0,
+ láska.

3.3.2 Japonské pohádky

Japonské pohádky (Mukušibanši)

1. Usagi to Wani (Králík a krokodýl)

- a) - Ješitnost, omezenost, povýšenost, vychloubačnost, žvanivost,
+ moudrost, sebekritičnost,
- b) - bezcitnost, domýšlivost, egoismus, krutost, nevlídnost, neupřímnost,
škodolibost, zlomyslnost, naivnost,
+ důvěřivost, otevřenost, upřímnost, vděčnost, soucitnost,
- c) - lehkovážnost, bezstarostnost, unáhlenost,
+ houževnatost, důvtipnost, nápaditost,
- d) - hloupost, nerozváženost unáhlenost, vypočítavost,
+ houževnatost, vytrvalost,
- e) - neodpovědnost, posměch,
+ povznesení lidstva, poznání, moudrost, čestnost.

2. Momotaro (Broskevniček)

- a) - Změkčilost,
+ ctižádost, důstojnost, sebevědomost,
- b) - hádavost, pohrdavost, posměvačnost,
+ lidumilnost, přátelství, starostlivost, uctivost, zdvořilost, slušnost,
- c) - 0,
+ pečlivost, pracovitost,
- d) - 0,
+ cílevědomost, ctižádostivost, nebojácnost, statečnost, věrnost, vytrvalost,
rozhodnost,
- e) - posměch,
+ skromnost, statečnost.

3. Samurai Erai

- a) - 0,
+ ctižádost, sebedůvěřivost, důstojnost,
- b) - nevlídnost, podlézavost,
+ pohostinnost, vděčnost, štědrost,
- c) - 0,

- + přemýšlivost, cílevědomost, obratnost,
- d) - bojácnost,
- + nebojácnost, rozhodnost, statečnost, vytrvalost,
- e) - bázlivost,
- + statečnost.

4. Penri

- a) - 0,
- + starostlivost,
- b) - krutost,
- + důvěryhodnost, důvěřivost, porozumění, lidumilnost, oddanost, otevřenost, slušnost, uctivost, vlídnost, zdvořilost,
- c) - 0,
- + svědomitost, vytrvalost,
- d) - 0,
- + cílevědomost, houževnatost, rozhodnost,
- e) - 0,
- + láska, čínorodost.

5. Šutendoži

- a) - Ješitnost,
- + ctížádost, důstojnost, sebedůvěřivost,
- b) - bezcitnost, dobyvačnost, egoismus, lstivost, podlézavost, krutost,
- + bezelstnost, dobromyslnost, důvěryhodnost, oddanost, ochotnost, pohostinnost, slušnost, uctivost, zdvořilost,
- c) - 0,
- + bystrost, cílevědomost, duchapřítomnost, rozhodnost, spolehlivost, vytrvalost, zdatnost,
- d) - bojácnost, hříšnost, pověřčivost, poživačnost,
- + ctížádostivost, houževnatost, nebojácnost, chytrost, ostražitost, smělost, rozhodnost, statečnost, vytrvalost,
- e) - 0,
- + statečnost.

6. Sakata Kintoki

- a) - Omezenost,
+ oduševnělost, skromnost, zádumčivost, střídmost,
- b) - bezohlednost, nenávisť, neupřímnost, nesnášenlivost, zlomyslnost, žárlivost,
+ dobromyslnost, bezelstnost, oddanost, ochotnost, přizpůsobivost,
- c) - 0,
+ houževnatost, obětavost, radostnost, obratnost, učenlivost, zdatnost, zvědavost, šikovnost,
- d) - závistivost, zákeřnost, zuřivost,
+ bezprostřednost, nebojácnost, romantičnost, samostatnost, veselost, věrnost,
- e) - nespravedlnost, závist, zloba,
+ čestnost, čínorodost, láska, skromnost, samostatnost, rodina, výchova.

7. Nedzumi no Yome – iri (Jak se myška vdávala)

- a) - Nerozhodnost, ješitnost, sebezpyčování,
+ moudrost, důstojnost, skromnost, pořádanost, střídmost,
- b) - domýšlivost, pohrdavost, egoismus, povýšenost,
+ laskavost, dobromyslnost, poslušnost, vlídnost, uctivost, zdvořilost,
- c) - 0,
+ Cílevědomost, rozhodnost, soustavnost, vytrvalost,
- d) - marnivost,
+ rozhodnost,
- e) - hloupost, pohodlný život,
+ povznesení lidstva, poznání, moudrost.

8. Urašima Taro

- a) - Zvědavost,
+ velkorysost, starostlivost, skromnost, pořádanost,
- b) - bezcitnost, bezohlednost, dotěrnost, hrubost,
+ bezelstnost, dobromyslnost, laskavost, lidumilnost, pohostinnost, porozumění, senzitivnost, soucitnost, srdečnost, uctivost, vděčnost, zdvořilost, štedrost,
- c) - 0,
+ bystrost, obětavost, pilnost, pracovitost, spolehlivost, pořádanost, svědomitost, šetrnost.

- d) - unáhlenost
+ charakternost, romantičnost,
- e) - nestálost, pohodlný život, zaostalost,
+ povznesení lidstva, čestnost, láska k přírodě, zvířatům, rodina, výchova.

9. Šita Kiri Suzume

- a) - Nedůtklivost, omezenost,
+ důstojnost, sebekritičnost, střídmost, velkorysost,
- b) - bezcitnost, falešnost, chamtivost, hrubost, krutost, neupřímnost, pokrytectví, vychytralost,
+ bezelstnost, dobromyslnost, důvěřivost, otevřenost, pohostinnost, porozumění, přátelství, slušnost, srdečnost, starostlivost, štedrost, uctivost, vlídnost, zdvořilost,
- c) - unáhlenost, vrtkavost,
+ 0,
- d) - labilnost, marnivost, neupřímnost, unáhlenost, zuřivost,
+ charakternost,
- e) - nevděk, pokrytectví,
+ humanismus, láska k přírodě, zvířatům, skromnost povznesení lidstva.

10. Dva dobří přátelé

- a) - Mlsnost, žvanivost, ješitnost,
+ spořádanost,
- b) - dotěrnost, drzost, falešnost, hrubost, chamtivost, lakomost, lstivost, neupřímnost, podlézavost, pokrytectví, naivnost, vypočítavost, vychytralost, zákeřnost,
+ důvěřivost, ochotnost, otevřenost, shovívavost,
- c) - hrabivost, bezstarostnost,
+ cílevědomost, pečlivost, soustavnost, svědomitost, trpělivost,
- d) - neupřímnost, požívačnost, unáhlenost,
+ vytrvalost,
- e) - lež, nespravedlivost, nevděk, pokrytectví,
+ pravda.

Strašidelný chrám v horách. Japonské lidové pohádky a pověsti

11. Hora Kači Kači

- a) - Omezenost, žvanivost,
+ oduševnělost, spořádanost
- b) - bezcitnost, dotěrnost, krutost, jízlivost, lstivost, pokrytectví pomstychtivost,
naivnost, zlomyslnost, posměvačnost, škodolibost,
+ důvěřivost, přátelství, porozumění, soucitnost,
- c) - 0,
+ bystrost, důmyslnost, rozhodnost, houževnatost,
- d) - labilnost, vypočítavost, zákeřnost,
+ cílevědomost, houževnatost,
- e) - 0,
+ boj za ideu.

12. Muž, který rozhazoval popel

- a) - Ješitnost, mlsnost, nepoctivost, omezenost, výbušnost, zvědavost,
+ poctivost, skromnost, spořádanost, střídmost, velkorysost,
- b) - bezcitnost, bezohlednost, hrubost, krutost, chamtivost, pokrytectví, zlostnost,
žárlivost,
+ bezelstnost, dobromyslnost, důvěřivost, laskavost, ochotnost, shovívavost,
srdečnost,
- c) - hrabivost, chamtivost, nepoctivost, vrtkavost,
+ spořádanost,
- d) - marnivost, hříšnost, labilnost, vypočítavost, závislost,
+ sebeovládání,
- e) - lež, neodpovědnost, nevděk, závist, zloba,
+ čestnost, láska k přírodě, zvířatům, skromnost.

Japonské pohádky

13. Vlkovy řasy

- a) - Nedůtklivost, panovačnost, výbušnost, omezenost,
+ poctivost, skromnost, spořádanost, starostlivost, střídmost, velkorysost,
- b) - bezohlednost, lakomost, macešskost, nevlídnost, krutost, naivnost, falešnost,
zlostnost, žárlivost,

+ bezelstnost, dobromyslnost, důvěřivost, laskavost, lidumilnost, ochotnost, ohleduplnost, pohostinnost, porozumění, soucitnost, štedrost, vlídnost, poslušnost, přizpůsobivost,

- c) - pohodlnost, lenost
+ houževnatost, chápavost, obětavost, pracovitost, radostnost, spolehlivost, svědomitost,
- d) - bezradnost, nerozvážnost, neupřímnost,
+ veselost,
- e) - nespravedlnost, lež, nevděk, závist, zloba,
+ poznání, moudrost, pravda.

14. Bílý jeřáb

- a) - Sobeckost, liknavost, zvědavost,
+ poctivost, skromnost, moudrost, velkorysost,
- b) - bezstarostnost, chamtivost, jízlivost,
+ bezelstnost, dobromyslnost, důvěryhodnost, laskavost, lidumilnost, obětavost, oddanost, soucitnost,
- c) - 0,
+ obětavost, pilnost, pracovitost, svědomitost, vytrvalost,
- d) - nerozvážnost,
+ 0,
- e) - hloupost, nevděk, pohodlný život,
+ láska k přírodě, zvířatům, láska.

15. Prodaný sen

- a) - 0,
+ poctivost, zádumčivost, střídmost,
- b) - chamtivost,
+ ohleduplnost, přátelství, společenskost,
- c) - bezstarostnost, pohodlnost, lehkovážnost, nepoctivost, hloupost,
+ duchapřítomnost, pilnost, pracovitost, zvědavost,
- d) - pověřčivost, požívačnost, slídivost, zákeřnost, závistivost, lehkomyšlnost,
+ optimismus, veselost, rozvážnost,
- e) - nespravedlnost, závist,
+ čestnost, přátelství, radost ze života, láska k přírodě.

16. Čajovna U Tří strun

- a) - Vychloubačnost,
+ ctižádost, sebevědomou, sebedůvěřivost,
- b) - nedůvěřivost,
+ zdvořilost,
- c) - 0,
+ cílevědomost, bystrost,
- d) - bojácnost, lehkomyšlnost, pověřčivost,
+ cílevědomost, ostražitost, nebojácnost, rozhodnost, sebeovládání,
- e) - bázlivost,
+ statečnost, boj za ideu.

17. Tajemný hostinec

- a) - Liknavost, nepoctivost, žvanivost,
+ ctižádost, důstojnost, poctivost,
- b) - bezcitnost, bezstarostnost, falešnost, lstivost, neupřímnost, podlézavost,
naivnost,
+ oddanost, dobromyslnost, přátelství, sdílnost, starostlivost, uctivost,
vděčnost,
- c) - nepoctivost, hrabivost, povrchnost,
+ důvtipnost, duchapřítomnost, obětavost, spolehlivost, vytrvalost,
- d) - lehkomyšlnost,
+ houževnatost, ostražitost, samostatnost, sebeovládání, smělost,
- e) - neodpovědnost, pokrytectví,
+ čestnost, přátelství.

18. Dobrodružství výrobce rohoží

- a) - 0,
+ poctivost, sebedůvěřivost, skromnost,
- b) - nedůvěřivost,
+ lidumilnost, ochotnost, dobromyslnost, společenskost, srdečnost, zdvořilost,
- c) - 0,
+ důslednost, obratnost, pilnost, pečlivost, pracovitost, radostnost, šikovnost,
svědomitost,
- d) - bojácnost, pověřčivost,

- + nebojácnost, optimismus, smělost, veselost, zručnost,
- e) - bázlivost,
- + optimismus, práce, činnost, radost ze života.

19. Vděk a nevděk

- a) - Lhostejnost, žvanivost, omezenost,
- + důstojnost, moudrost, oduševnělost, poctivost, spořádanost,
- b) - nevlídnost, zlomyslnost, zlostnost, žárlivost, pohrdavost, chamtivost,
- + bezelstnost, dobromyslnost, laskavost, obětavost, senzitivnost, soucitnost,
- uctivost, vděčnost,
- c) - vrtkavost,
- + chápavost, obětavost, pilnost, pečlivost, pracovitost, šikovnost,
- d) - závistivost, hloupost, hříšnost, neupřímnost,
- + charakternost, chytrost, rozhodnost, zručnost, upřímnost, věrnost,
- e) - lež, nestálost, nespravedlnost, nevděk, závist,
- + humanismus, láska k přírodě, zvířatům.

20. Není nad prostředníka

- a) - Nepoctivost,
- + 0,
- b) - naivnost, neposlušnost, vychytralost,
- + důvěřivost, otevřenost,
- c) - nespolehlivost,
- + přemýšlivost,
- d) - unáhlenost, požívačnost,
- + rozvážnost,
- e) - neodpovědnost, nevděk,
- + poznání, moudrost, povznesení lidstva.

3.4 Vyhodnocení pořadí výskytu charakterových vlastností

Vztah k okolnímu světu	České pohádky	Japonské pohádky
Vztah k sobě (-)	1. zvědavost	1. omezenost
	2. výbušnost	2. žvanivost, ješitnost

	3. lhostejnost, mlsnost	3. nepoctivost, zvědavost
Vztah k sobě (+)	1. moudrost	1. důstojnost
	2. ctižádost	2. poctivost, skromnost, spořádanost
	3. oduševnělost	3. střídmost
Vztah k lidem (-)	1. bezohlednost, bezcitnost	1. bezcitnost, krutost
	2. chamtivost, lstivost	2. chamtivost, naivnost
	3. povýšenost, krutost, vychytralost, zlostnost	3. hrubost, neupřímnost
Vztah k lidem (+)	1. důvěřivost	1. dobromyslnost
	2. ochotnost, dobromyslnost, důvěryhodnost	2. uctivost
	3. soucitnost	3. bezelstnost, důvěřivost, zdvořilost
Vztah k práci, k vykonávání činností (-)	1. nedbalost	1. bezstarostnost, hrabivost, nepoctivost, vrtkavost
	2. bezstarostnost, hloupost, nepoctivost, unáhlenost	2. lehkovážnost, pohodlnost, unáhlenost
	3. hrabivost, chamtivost, nesamostatnost	
Vztah k práci, k vykonávání činností (+)	1. cílevědomost	1. pracovitost
	2. důvtipnost, nápaditost, obětavost, pracovitost, spolehlivost	2. obětavost, svědomitost
	3. vytrvalost	3. cílevědomost, pilnost, vytrvalost
Další charakterové	1. vypočítavost	1. unáhlenost

vlastnosti, které se projevují ve volném jednání (-)	2. hloupost, neupřímnost, unáhlenost	2. bojácnost, neupřímnost, pověrčivost, požívačnost, závistivost
	3. bezradnost, marnivost, nerozvážnost, zákeřnost, závistivost	
Další charakterové vlastnosti, které se projevují ve volném jednání (+)	1. chytrost	1. rozhodnost
	2. bezprostřednost	2. nebojácnost
	3. houževnatost, ostražitost, smělost, věrnost	3. houževnatost, vytrvalost
Systém hodnot (-)	1. hloupost	1. nevděk
	2. zloba, nespravedlnost, pokrytectví, závist	2. nespravedlnost, závist
		3. lež
Systém hodnot (+)	1. důvtip	1. láska k přírodě, zvířatům
	2. láska	2. čestnost, povznesení lidstva
	3. poznání, moudrost	3. poznání, moudrost, skromnost

3.5 Etický ideál české a japonské kultury

Podle získaného pořadí charakterových vlastností jsem porovnávala jednotlivé kultury a snažila se vyobrazit, vystihnout ideální a negativní osobnost. Tyto ideály jsem posuzovala na základě žádoucích a nežádoucích vlastností a hodnot, jež se nejčastěji objevovaly v pohádkách daného etnika.

3.5.1 Ideály

Český etický ideál

je zpodobněn v pohádkách moudrou postavou, které nechybí ctižádost a oduševnělost. K lidem chová důvěru a je ochotná, dobromyslná, soucitná. Práci a přístup k vykonávání

činností a plnění úkolů provádí cílevědomě. Užívá důvtipu, je nápaditá, obětavá, pracovitá, spolehlivá a je vytrvalá. Bývá také bezprostřední a inteligentní.

Opakem etického ideálu je zvědavá, výbušná a lhostejná osobnost, která se chová k lidem bezohledně a bezcitně. Je také chamtivá, lstivá. Jedná povýšeně a krutě. V pracovních činnostech či plnění úkolů pracuje nedbale. Počíná si unáhleně, bezstarostně, hloupě a je nepoctivá. Vypočítavost, neupřímnost, zákeřnost či závistivost jsou její další typické znaky.

Etický ideál japonské kultury

je důstojná osobnost, která je poctivá, skromná, spořádaná a dobromyslná. S lidmi jedná vždy uctivě, je zdvořilá, důvěřivá a bezelstná. Je také velmi pracovitá, úkoly plní svědomitě s obětavostí, pílí. Dosáhne většinou svých cílů neboť je i vytrvalá. Vyniká svojí rozhodností a jen tak se ničeho nezalekne.

Protiklad žádoucího ideálu je osobnost omezená. Stále žvaní, je ješitná, nepoctivá a zvědavá. Pro ostatní lidi je setkání s ní obzvlášť nepříjemné, neboť je obzvlášť krutá a bezcitná. Vůči druhým bývá chamtivá, hrubá a neupřímná, ale je i naivní. Vykonávání činností, úkolů nebo práce dělá bezstarostně, nepoctivě a je i vrtkává a hrabivá. K práci se staví též lehkovážně a typická pro ni je i unáhlenost a pohodlnost. Dalším jejím rysem je bojácnost, požívačnost, závistivost. Věří pověrám.

3.5.2 Další srovnávání

Z výsledného sestavení souboru charakterových vlastností do jediné „kladné“ a „záporné“ bytosti lze vycházet při dalším srovnávání etických ideálů.

Ve vztahu k sobě je oběma kulturami odsuzována zvědavost, i když je této vlastnosti dána různá důležitost. Patrný rozdíl vzniká ve vztahu k sobě v žádoucích vlastnostech, kdy pro českého hrdinu pohádky je důležitá moudrost. Pro japonského samozřejmě také, ale větší význam má pro něj důstojnost.

Ve vztahu k lidem se téměř přesně shodují na nežádoucích vlastnostech, kterými jsou pro ně bezcitnost, chamtivost. Další jsou podobné, ale v jiném pořadí důležitosti. Výjimku tvoří naivnost, která se více ukazuje v japonských pohádkách. Ve vztahu k lidem si obě kultury velice váží dobromyslnosti. Velmi zřetelný je ale rozdíl v přístupu k lidem z hlediska úcty. Japonský hrdina je velmi uctivý, zdvořilý, tyto vlastnosti se u nás zase až tak výrazně

neprojevují. Další vlastností, která se téměř nevyskytuje vůbec v českých pohádkách, je pohostinnost, která je pro japonského hrdinu takřka samozřejmostí.

Nežádoucí přístup k vykonávání určitých činností, úkolů či práce je velmi, velmi podobný oběma kulturám. Obě odsuzují bezstarostnost, nepoctivost, unáhlenost, hrabivost. Žádoucí vlastnosti jsou také podobné, ale pro českou kulturu je nejdůležitější cílevědomost v práci, zatímco v japonské je samotná pracovitost. Obětavost je u obou na stejné úrovni, stejně tak i vytrvalost. V českých pohádkách je oceňována důvtipnost při práci a vykonávání činností.

Pokud budeme srovnávat další charakterové vlastnosti, jež jsou žádoucí a nežádoucí pro český a japonský etický ideál, tak zjistíme, že nejvíce je odsuzována v českých pohádkách vypočítavost a v japonských unáhlené jednání. Další nežádoucí vlastnosti, které se projevují ve volném jednání v pohádkách obou kultur, jsou skoro shodně na stejném hodnotovém stupni. Jedinou zvláštností však je výskyt pověřčivosti v japonských pohádkách, v českých jsem se s touto vlastností téměř nesetkala. Nejčastěji se ukazující žádoucí charakterové vlastnosti, které se projevují ve volném jednání, jsou u obou kulturních oblastí zcela odlišné. Pro českého hrdinu je charakteristická chytrost, bezprostřednost a japonský hrdina se vyznačuje především svojí rozhodností a nebojácností. Další vyskytující se vlastnosti jsou více sobě podobné u obou kultur např. houževnatost.

Systémy hodnot se však už natně liší. V nežádoucích hodnotách českých pohádek je na prvním místě hloupost. Japonské nejvíce poukazují na nevděk. Další nežádoucí hodnoty jako nespravedlnost, závist jsou v obou kulturních oblastech stejně odsuzovány. U žádoucích hodnot přijímaných společností dané kulturní oblasti, je rozdíl nejmarkantnější. Zatímco v českých pohádkách je nejvíce brán na zřetel důvtip, tak v japonských je to láska k přírodě, zvířatům. Ta se objevila u českých ale jen v jednom případě. Dalším takovým rozdílem jsou hodnoty čestnost, povznesení lidstva, které jsou také hojně přijímány v japonských pohádkách. Naše oproti tomu vyzdvihují již zmiňovaný důvtip a lásku. Skromnost je též ceněnou hodnotou v japonských pohádkách, ale české se příliš na ni nezaměřují.

4 Diskuse

Jak jde tedy vidět, česká a japonská kultura jsou dva odlišné světy. Není divu, na každou kulturu působily jiné vlivy, filozofie, náboženství, historie, přírodní podmínky ... Je jich příliš mnoho.

Zamýšlela jsem se nad výsledky výzkumu a došla jsem k několika úvahám. Jak ovlivnily rozdíly společnosti myšlení lidí dané oblasti? Jaké je vysvětlení pro určité přijímané a zavrňované vlastnosti a hodnoty?

Jak ovlivňují rozdíly společnosti myšlení lidí dané oblasti, tak to jsem převážně rozebírala, snažila se objasnit v teoretické části. Ale jaké je vysvětlení pro určité přijímané a zavrňované vlastnosti a hodnoty? Určitě je to již zmiňovanými vlivy, které na danou kulturu působily a působí. Chtěla jsem se ale na tento problém podívat důsledněji a najít souvislosti s výsledky výzkumu.

Dle mého názoru jsou české pohádky ovlivněny křesťanstvím a to tak, že hrdinům v pohádkách pomáhá náhoda, „vyšší moc“. Ano, i v japonských pohádkách se objevují bohové a nadpřirozené bytosti. Ale většinou si v japonských pohádkách pomůže jedinec sám nebo mu pomůže konkrétní fyzická bytost, i když se také někdy vytratí. Tu pomoc si však zaslouží, sám se snaží a nečeká až se nad ním něco/ někdo ustrne.

Dalším znakem, kterého jsem si nemohla nevšimnout, byla také skromnost, uctivost, pečlivost, zdvořilost a pohostinnost hrdinů japonských pohádek. Zřejmě jsou to vlivem náboženství a filozofií. Znaky, které jsem jmenovala, se vztahují ke konfucianismu. Další charakteristické vlastnosti např. skromnost, střídmost a hodnoty, které mají člověka a jeho mysl povznést a dát mu „nový“ nadhled, aby se nebral tolik vážně a bral život jaký je, tak se ukazují jisté rysy buddhistické filozofie. Kladný vztah k přírodě, přirozenosti, kráse a všemu živému určitě přebrali japonské pohádky z šintoismu.

Zaujala mě také nebojácnost, vytrvalost (téměř do posledních sil), sebedůvěřivost, sebeovládání a velký důraz na důstojnost, věrnost, oddanost a také hodnoty jako čestnost, statečnost. Toto jsou znaky samurajů, středověkých válečníků, jež se stali nadřazenými dalším hlavním vrstvám např. rolníkům, řemeslníkům. Jistě byla těmito válečníky i ovlivněna tvorba pohádek. Vlastnosti samurajů přišli lidem vznešené a chtěli je mít zřejmě také, aspoň

v pohádkách či se s nimi ztotožnit nebo se jim přiblížit. Jistou předlohou jim mohl být jejich kodex chování – bušidó.

5 Závěr

Celá má bakalářská práce měla za cíl srovnávání vlastností pohádkových hrdinů u dvou odlišných kulturních oblastí. Měla ukázat, jak se mohou lišit kulturní oblasti. Tyto odlišnosti jsem vypožorovala hlavně z pohádek jednotlivých kultur. Hledala jsem vlastnosti, hodnoty, abych na jejich podkladě zjistila etický ideál dané oblasti. Myslím, že mohu konstatovat, že cíl práce jsem splnila.

V teoretické části jsem se snažila pro přehled a ponoření do tématu a objasnit důležité pojmy, které měly vysvětlit základní skutečnosti o charakteru, postojích, hodnotách. Po tomto seznámení se základními prvky osobnosti jsem začala hlubším pojetím mé práce. Chtěla jsem ukázat souvislost kultury, imaginace a pohádek. Neboť jsem si hned na začátku práce myslela, že tyto souvislosti by nám mohly ukázat cestu k porozumění mentality jiné země, což by jistě bylo přínosné nejen pro cestovní agentury, kanceláře nebo samotné turisty, kteří chtějí zemi navštívit, ale i pro cestovní ruch v sledované samotné oblasti. Vodítkem k tomuto pochopení se mi staly národní pohádky jako výtvar daného etnika. V praktické části jsem se snažila zachytit vyskytující se charakterové vlastnosti a hodnoty přijímané či zavrhané společností. Na základě poznatků jsem sestavila ideální osobnost a její protiklad. Etický ideál jsem konstruovala pro každou kulturu zvlášť, dále jsem je pak ještě srovnávala a všímala si rozdíly a ty jsem také vyhodnotila.

Musím uznat, že české pohádky a japonské jsou úplně „jiné“, stejně jako samotné země. Jejich funkce ale zůstávají stejné. Odlišnosti se nachází v žádoucích a nežádoucích vlastnostech a hodnotách obecně uznávaných danou společností. Konkrétní rozdíly a jisté shody jsem zpracovala v praktické části.

Poznatky, které jsem zjistila a zpracovala, by určitě mohly sloužit jako zdroj informací využitelný ve službách v cestovním ruchu. Jsou to informace napomáhající rychlejší adaptaci v určitém prostředí.

6 Zdroje

Tištěné zdroje:

ČAČKA, Otto. *Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Vydání první. Brno: Doplněk, 1999. 368 s. ISBN 80-7239-034-1

ČAČKA, Otto. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti: a jejich autodiagnostika*. Vydání třetí, opravené. Brno: Doplněk, 2002. 384 s. ISBN 80-7239-107-0

ČAČKA, Otto. *Přehled psychologie obecné, dospívání a pracovní výkonnosti*. 1. dotisk prvního vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity Brno, 1995. 84 s. ISBN 80-210-0904-7

ČAČKA, Otto. *Psychologie imaginativní výchovy*. Druhý dotisk 1. vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity Brno, 1994. 108 s. ISBN 80-210-0223-9

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti*. První vydání. Brno: Orbis, 1973. 332 s. 510-21-852

OVČINIKOV, Vsevolod. *Větvička sakury*. První vydání. Praha: Vyšehrad, 1972. 158 s. 21-505/865

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. První vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. 606 s. 73/508-21-8.5

PRONNIKOV, V. A.; LADANOV, I. D. *Japonci jak je neznáme*. První vydání. Praha: Lidové nakladatelství, 1989. 232 s. ISBN 80-7022-040-6

JANOŠ, Jiří. *99 zajímavostí z Japonska*. První vydání. Praha: Albatros, 1984. 289 s. 13-824-84

TICHÁ, Zdeňka. *Výskyt charakterových rysů v literatuře pro děti*. Brno, 1977. 79 s. Diplomová práce. Univerzita J. E. Purkyně v Brně

ZOBAČOVÁ, Jarmila. *Charakterové rysy v dětské literatuře*. Brno, 1976. 118 s. Diplomová práce. Univerzita J. E. Purkyně v Brně

ERBEN, Karel Jaromír. *Národní pohádky*. Kladno: Macek Delta, s. r. o., 2005. 266 s. ISBN 80-7351-015-4

NĚMCOVÁ, Božena. *České národní pohádky*. Kladno: Macek Delta, s. r. o., 2004. 286 s. ISBN 80-7351-014-6

FORMÁNKOVÁ, Věra; SERVÍTOVÁ, Jarmila. *Naše národní pohádky*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982. 358 s. 25-054-82

SIROVÁTKA, Oldřich. *Plný pytel pohádek*. Druhé vydání. Praha: Albatros, 1983. 311 s. 13-703-83

ČERNÁ, Zlata; NOVÁK, Miroslav. *Japonské pohádky*. Druhé vydání, v nakladatelství Petrkov první. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2008. 192 s. ISBN -978-80-904061-1-7

LUFFER, Jan. *Strašidelný chrám v horách: japonské lidové pohádky a pověsti*. První vydání. Praha: Argo, 2009. 245 s. ISBN 978-80-257-0096-9

ELIÁŠOVÁ, B. M. *Japonské pohádky: Mukušibanši*. Kr. Vinohrady: Knih tiskárna Aloise Koníčka, 1924. 110 s

COPANS, Jean. *Základy antropologie a etnologie*. První vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-385-4

MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Druhé vydání, dotisk. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 267 s. ISBN 978-80-86429-25-0

Elektronické zdroje:

[1] Definice kultury. In SUŠICKÁ, Věra. *Definice kultury* [online], 2004/2005 [cit. 2011-04-19]. Dostupné z WWW: <uprav.ff.cuni.cz/pages/semi/Kultura_cekura.doc>

[2] Psychologie kultury. In ČAČKA, Otto. *Psychologie kultury* [online], [200?] [cit. 2011-04-19]. Dostupné z WWW: <www.cackon.net/docent/soubory/ >